

לקוטי תורה המבואר

מאמרים
על פרשיות התורה ומועדי השנה

מלוקטים מספרי
תורה אור ולקוטי תורה

ד"ה בהעלותך את הנרות
הדלקת נרות המנורה של אהרן הכהן בעבודת השם

מחולק לסעיפים עם פיסוק מלא,
בהוספת ביאורים, פיענוחים, הערות וציורים

פרשת בהעלותך

שנה ג' | גליון קה

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים וארבע לבריאה

©
כל הזכויות שמורות
למערכת ליקוטי תורה המבואר

הרב לוי געלב
עורך ראשי

הרב מנחם דאברוסקין – הרב ברוך וילהעלם
עורכים

בשורה טובה

לשמוע ולהוריד אלפי שיעורים בחסידות, בתניא, דרך מצותיך,
לקוט"ת ותו"א ועוד, באודיו או בכתב
נא לבקר באתר החדש והמפואר אוצר החסידות
otzerhachassidus.com

לקבל הגיליונות באימייל או להקדיש הגיליונות הבאים
(+1) 718-650-6295
LikuteiTorah@otzerhachassidus.com

לפרטים אודות מוקדי ההפצה בארה"ק וכן להשתתף בהוצאת ההפצה בארה"ק
050-4109309
L109309@gmail.com

יו"ל ע"י

הרב לוי געלב
(+1) 310-938-4016
info@maamaronline.com

מכון לעבדך באמת
בארה"ב (+1) 718-650-6295
בארה"ק 050-4109309
info@otzerhachassidus.com

פתח דבר

בשבת והודיה לה', מוגש בזה לפני ציבור הלומדים, מאמר **"בהעלותך את הנרות"**, בסדרת **"לקוטי תורה המבואר"**, שהוא פירוש וביאור על מאמרי חסידות דפרשיות השבוע ומועדי השנה, מלוקטים מספרי תורה אור ולקוטי תורה לרבינו הזקן נבג"מ זצוקללה"ה. ומטרתו להקל בלימוד ה'חסידישע פרשה' בכל שבוע.

הביאור מבוסס על המאמרים המיוסדים על דרוש זה וכן על עוד 'הנחות' מאותו הדרוש (כגון: מספר מאמרי אדמו"ר הזקן, תורת חיים, מאמרי אדמו"ר האמצעי, אור התורה וכו'). כמו כן נכתבו **"ביאורי מושגים"** - הסברה רחבה של מושגים יסודיים בחסידות, המופיעים במאמר.

גם ביאורי המושגים מיוסדים על מקומות אחרים בדא"ח אשר שם מבואר הענין באריכות וביאור יותר (כידוע ש'דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר').

בכדי להקל על הלומד והמעייין, הגהות כ"ק אדמו"ר הצ"צ נדפסו בתור הערות (באותיות כגון דא) בשולי הגליון ולא במקומם בגוף המאמר.

כפי שנראה לעין הקורא, נשתפרו הקונטרסים בתוספת מרובה על העיקר ממה שהיו, בעריכת המאמרים ע"י צוות משפיעים שיחי, עימוד ועיצוב חדש, וגם הגהה יסודי שיהיה נקי ומנופה מכל טעותי הדפוס, ועוד הרבה תיקונים אשר כל הרואה יאמר ברכאי.

לבקשת רבים, ניתן לקבל הקונטרסים מדי שבוע בשבוע באימייל, לקבלו נא לשלוח אימייל לכתובת: subscription@otzerhachassidus.com, וכן אפשר להוריד את הקונטרס, וכמו כן גם הקונטרסים האחרים שי"ל על ידינו בכתובת: otzerhachassidus.com.

כבר אמר דוד המלך ע"ה "שגיאות מי יבין", יתכן כי נפלו אי הבנות בעניינים המבוארים או טעותי הדפוס וכדומה. על כן שטוחה בקשתנו בפני ציבור המעיינים בקונטרס - לשלוח את הערותיהם ונתקנם בבוא העת אי"ה.

כתובת למשלוח הערות: likuteitorah@otzerhachassidus.com

ויה"ר שזוכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

כ"ח אייר - מב' לעומר ה'תשע"ד

בברכת שבתא טבא,

הרב לוי געלב

מכון לעבדך באמת

ד"ה
בהעלותך
את הנרות

הדלקת נרות המנורה של
אהרן הכהן בעבודת השם

המאמר לפרשת בהעלותך

נדבת הרה"ח

ר' לייבוש שיחי' נאש

יהי רצון שיתברך בכל מילי דמיטב,

ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנה,

תמיד כל הימים

תוכן המאמר

פרק א

נרות המנורה הן סוגים שונים בנשמות ישראל..... ז

פרק ב

ביאור ענין מדת האהבה של אברהם אבינו בעבודת האדם..... יב

פרק ג

התבוננות פרטית המביאה לידי הפיכת הרצון לאהבת ה'..... מז

פרק ד

ביאור מעלת האהבה של אהרן על האהבה של אברהם אבינו..... כב

פרק ה

ביאור פנימי בתפלת 'סלח לנו' שבשמונה עשרה..... כט

פרק ו

המשכת גילוי אלקות בתורה ומצות היא רק ע"י התעוררות המרירות..... לג

פרק ז

התעוררות האהבה של אהרן באה ע"י בחי' 'שמן כתית' דוקא - שפלות ומרירות הנפש..... לו

פרק ח

המשכת בחי' קדש על ידי תורה ומצות, וביאור הפנימי בכתוב 'בהעלותך'..... מ

ב"ה. לקו"ת פ' בהעלותך, ד"ה בהעלותך את הנרות וגו' [כט, ג – ל, ד]

פרשת בהעלותך

כט ג **בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות.** הנה, ענין המנורה נאמר בזכריה ראיתי והנה מנרת זהב כו' ואומר מה אלה אדוני, ויאמר אלי זה דבר ה' אל זרובבל. פירוש כי ענין המנורה הוא בחינת

פרק א

נרות המנורה הן סוגים שונים בנשמות ישראל

"בהעלותך" ¹ את הנרות, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" ².

[בתחילת פרשתינו כתיב: "וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל אהרן ואמרת אליו, בהעלותך את הנרות, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות".

משמעות פסוק זה על פי פשוטות היא, שעבודת אהרן במשכן היתה להדליק את נרות המנורה עד שתהא שלהבת עולה מאליה. ואופן ההדלקה צריכה להיות שכל ששת הנרות (הפתילות שבהן) שעל ששת הקנים – שלשה המזרחיים, וכן שלשה המערביים – יהיו פונים ומאירים לכיוון הנר האמצעי שהיא בגופה של המנורה (ולא מישת הקנים היוצאים ממנה). והטעם לכך, כדי שלא יאמרו שלאורה הוא [הקב"ה] צריך (ע"פ רש"י שם).

ולהלן יבאר תוכנו הפנימי של נרות המנורה, דקאי על נשמות ישראל כפי שהן מלוכשות בגופים גשמיים בעולם הזה (ובפרט בזמן הגלות), ולפי זה יבאר הפירוש הפנימי בזה שאהרן היה מדליק את הנרות, דהיינו הנשמות, שיהי' בוער בהם רשפי אש האהבה להשי"ת לבדו. וגם יבאר ענין שבעת הנרות, שהם שבעה סוגים בנשמות ישראל. ובסוף המאמר יבאר מהי המשמעות הפנימית בכך שכל שבעת הנרות צריכות להאיר 'אל מול פני המנורה' דוקא.

[ותחילה יבאר ענין המנורה:]

הנה, ענין המנורה נאמר בזכריה ³: "ראיתי והנה מנרת זהב כו', ואומר: מה אלה אדוני? ויאמר [המלאך] אלי [- אל זכריה]: זה דבר ה' אל זרובבל".

נאמר בספר זכריה בענין המנורה: "וישב המלאך הדובר בי ויעירני, כאיש אשר יעור משנתו. ויאמר אלי, מה אתה רואה, ואומר, ראיתי

1. הביאור של מאמר זה מיוסד על דרושים אלו: לקו"ת ביאור למאמר דידן ע' לא, א-ג. הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי נדפס בסה"מ תקס"ב ח"א ע' רטו. הנחת ר"מ בן אדה"ז נדפס שם ח"ב ע' תנה. המאמר בשינויים ובתוס' הגהות נדפס באוה"ת בהעלותך ע' שכז. שלב. שלו. שמח. שני. שנב. אוה"ת שם הוספות ע' א'תעה. שם כרך ה' ע' א'תקפב. ביאור נדפס שם כרך ה' ע' א'תקפב. הנחה אחרת עם הגהות אחרות באוה"ת במדבר כרך

ו ע' א'תשנב. קיצורים שם ע' א'תשסו. המאמר באריכות מכ"ק אדמו"ר האמצעי בס' מאמרי אדה"א במדבר כרך ג ע' תתפא. מאמר זה מבוואר בד"ה זה בשבת פרשת בהעלותך, שנת: תשכ"ח. תשכ"ט (סה"מ מלוקט ח"ה ע' רצה). תשל"ד (סה"מ מלוקט ח"ג ע' קפה). ושנת תשמ"ח. וראה ספר הערכים ח"ב עמ' קכ"א (בערך אהרן ביחס לאברהם). 2. במדבר ח, ב. 3. ד, ב-ו.

דבר ה' שהוא מקור נשמות ישראל, וכמאמר ואתה נפחתה בי וכמו שכתוב

איזו מדריגה באלקות מרמזת המנורה, וממשיך הכתוב: 'ויאמר אלי, זה דבר ה' אל זרובבל'. היינו, שהחזיון הזה של המנורה שראה זכריה מורה על בחי' דבר ה'.

והנה ידוע, דבחי' דבר ה' קאי על ספירת המלכות של עולם האצילות, וכדאיתא בתיקוני זהר (בהקדמה): 'מלכות פה', היינו, שענינה של ספירת המלכות היא בחי' דיבור היוצא מהפה. וזהו גם תוכנו הפנימי של הפסוק 'דבר מלך שלטון', דמוכח מזה שיש שייכות בין דיבור ומלכות.

וביאור היחס שיש בין ספירת המלכות ודיבור הוא, דכמו שדיבור האדם הוא כלי שעל ידו האדם מבטא את שכלו ורגשי לבבו, כך בחי' המלכות היא הספירה האחרונה שאין לה תוכן משל עצמה, אלא כל ענינה הוא רק שמקבלת ההשפעה מהספירות שלמעלה הימנה, ואח"כ מצמצמת השפעה זו ומורידה אותה למטה לעולמות התחתונים.

והנה, מקור כל נשמות ישראל הוא מספירת המלכות דאצילות. שכן המלכות נקראת ג"כ בשם 'אימא', דכמו שהאם מקבלת ההשפעה מהאב ומגדלת את העובר ואח"כ מולדת אותו להיות ילד חי, כך בחי' המלכות מקבלת את ההשפעה מהספירות שלמעלה הימנה, ואח"כ היא ממשכת ומורידה את השפעה זו למטה. וכך כל נשמה בטרם ירידתה למטה בסדר השתלשלות העולמות עד שמתלבשת בגוף גשמי, הרי היא נמצאת בעיבור בבטן האם – היא בחי' מלכות דאצילות, ועל ידי שהייתה שם נעשית בבחי' מציאות נשמה פרטית, עד שהיא שייכת לירד ולהתלבש בגוף האדם.⁴

והנה מנורת זהב כולה, וגולה על ראשה, ושבעה נרותיה עליה, שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על ראשה. ושנים זיתים עליה, אחד מימין הגולה, ואחד על שמאלה. ואע"פ ואומר אל המלאך הדובר בי, לאמר, מה אלה אדוני. ויען המלאך הדובר בי ויאמר אלי, הלוא ידעת מה המה אלה, ואומר, לא אדוני. ויען ויאמר אלי לאמר, זה דבר ה' אל זרובבל לאמר, לא בחיל ולא בכח, כי אם ברוחי, אמר ה' צבאות".

הפירוש הפשוט הוא, שראה זכריה הנביא בנבואתו מנורה שהיא כולה זהב, ולכל נר היו שבעה צינורות שהשמן ניצוק ונשפך בהם מעצמו מן הספל של שמן להמשיך על הנרות שהן על ראש המנורה. ושאל זכריה את המלאך על מה מרמז כל החזיון הזה, והשיב לו המלאך שבזה ירמז לו על מלך המשיח הבא מזרע זרובבל, שממשלתו על הגוים לא יהי' בעבור חילו הרב, ולא בכח זורעו יכבשם במלחמה, אבל ימשול בהם מבלי טורח מלחמה, כי אם ברצון ה', כי יתן בלב הגוים להיות נכנעים לו וסרים למשמעתו, ויהי' דומה בזה לעריכת נרות המנורה ויציקת השמן לתוכן, שהיו מבלי טורח, אלא הכל נעשה מעצמו וממילא, ללא שאדם יערוך את הנרות ויציק את השמן לתוכן.

פירוש:

- לבאר הפירוש הפנימי בפסוק זה.

כי ענין המנורה הוא בחינת דבר ה', שהוא מקור נשמות ישראל.

הכוונה הפנימית בכתוב זה היא, שבחי' המנורה היא היא בחי' דבר ה'. וזוהי משמעות הכתוב: 'ראיתי והנה מנורת זהב כו', ואומר מה אלה אדוני. היינו, שזכריה שאל את המלאך על

4. ואף ששורשה האמיתי של הנשמה הוא למעלה מבחינת מלכות דאצילות, כי הנשמה מושרשת בבחי' חכמה עילאה

ויפח באפיו נשמת וגו'. וישראל נקראו בשם זרובבל על שם זורעתיה לי בארץ, והם היו אז בגלות בבל גם הנשיא נקרא זרובבל על שם זה. וזהו דבר

הנשיא נקרא 'זרובבל' על שם זה.

'זרובבל' הוא מורכב מלשון 'זרע' וגם 'בבל', כי שם זה מורה על נשמות ישראל כפי שהם זורעים ומלובשים למטה במאסר הגוף, ובפרטיות יותר בגלות בבל, כמו שכתוב "וזרעתיה לי בארץ", שהקב"ה זרע נשמות ישראל למטה בארץ ובגלות. וגם הנשיא נק' זרובבל מטעם זה, שגם נשמתו היא זרועה כביכול למטה בגלות בבל.

וזהו "דבר ה' אל זרובבל".

- דהיינו, שנמשך הנשמה מבחי' 'דבר ה' - מקור נשמות ישראל - למטה אל כל ישראל כפי שהם 'זרועים' ומלובשים בגופם בגלות בבל.

[ומביא ראיה לזה שמקור הנשמה הוא

מבחי' דבר ה':]

ובמאמר⁵: 'ואתה נפחתה בי, וכמו שכתוב' "ויפח באפיו נשמת וגו'".

- מזה אנו רואים שמקור נשמות ישראל הוא מבחי' דבר ה' ורוח פיו יתברך, 'ואתה נפחתה [הנשמה] בי, וכמו שכתוב 'ויפח באפיו נשמת חיים'.

[ועתה מבאר משמעות 'דבר ה' אל

זרובבל:]

וישראל נקראו בשם 'זרובבל', על שם "זורעתיה לי בארץ", והם היו אז בגלות בבל, [לכן] גם

הנהות צמח צדק

א. עיין מ"ש בד"ה 'והיה מספר בני ישראל' [לקו"ת פ' במדבר ה, ב] (ביאור ענין שורש נשמות ישראל בבחי' מלכות, דבר ה'): "הנה, מקור הנשמות היא כנסת ישראל, נק' בשם ארץ, וכמ"ש 'והארץ הדום רגלי', והוא בחי' מלכותו ית', שהיא מקור וחיות כל העולמות, וכמ"ש 'מלכותך מלכות כל עולמים', כי בא"ס ב"ה בעצמו ובכבודו כביכול אתמר 'אנת חכים ולא בחכמה ידיעא', ולית מחשבה תפיסא ביה כלל, ולא היו העולמות יכולים להתהוות יש מאין בבחינה זו, אלא הרי הוא לבדו כמו קודם שנברא העולם, רק מה שהעולמות חיים וקיימים שנתהוו מאין ליש, היינו, בבחי' מלכותו ית', שאין מלך בלא עם, שלחיות עם' בבחי' נפרד, הוא מבחי' 'מלך', משא"כ בשאר מדותיו ית', כמו 'חכים ולא' כו', שהרי הוא לבדו כמו קודם שנברא העולם ואחר שנברא. והנה, בחי' מלכותו ית' הוא בחינה ומדרגה התחתונה להחיות ולהוות מאין ליש, והוא בחי' 'עלמא דאתגליא', ונק' עולם הדבור, כי 'דבר מלך שלטון', שהנהגת המלך הוא ע"פ דבורו, שהוא הנראה והנגלה לזולתו. משא"כ המחשבה סתומה. ודבור מלשון 'ידבר עמים', שע"י הדבור הוא מנהיג. ולכן נקרא בחי' מלכותו ית' בשם 'ארץ', שהיא המדרגה התחתונה, להיות עם. וממנה נמשכים הנשמות, כמארו"ל במשנה ספי"ד דשבת, ר"ש אומר, כל ישראל [בני מלכים הם] כו' - [שנמשכים ונולדים מבחי' המלכות], וכתב 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים', שהם מבחי' מלכותו ית' ובחי' דבור, וכמ"ש 'ויהי האדם לנפש חיה', ותרגם אונקלוס: 'לרוח ממללא'. הגם ש'ישראל עלו במחשבה', היינו, בשרשו ומקורו, שסוף מעשה במחשבה תחלה, 'ה' בחכמה יסד ארץ', שיסוד ושורש ארץ היא בבחי' חכמה, וסוף מעשה היא בחי' מלכותו ית'". וראה חסידות מבוארת מועדים ח"ב עמ' קס"ב ואילך.

שכן בחי' מלכות דאצילות נקראת 'נוקבא', כנ"ל, דהיינו, כמו האם המגדלת את הוולד בתוכה, וממנה הוא נולד, כך הוא ענינה של בחי' המלכות, שהיא הדרגה שממנה הנשמות יוצאות לידי גילוי להתלבש בגופות בני ישראל (וראה חסידות מבוארת תניא פרק ב').

5. ברכת אלקי נשמה ע"פ ברכות ס, ב.

6. בראשית ב, ז.

7. הושע ב, כה.

(תניא פרק ב'), מכל מקום, השורש הגלוי של נשמות ישראל, היינו, מהיכן הן נמשכות בפועל לתוך גופות בני ישראל - הוא ממלכות דאצילות. וכמו עד"מ מאב ואם, שאף שהשורש והמקור העיקרי של הבן הוא מטפת האב (הנמשכת ממוחו), מ"מ, השורש הגלוי של הבן הוא מבטן האם, שמשם הוולד יוצא לאויר העולם, ונעשה למציאות נפרדת בפני עצמו. ולכן זה שהבן נמשך מהאם ניכר יותר ממה שנמשך מהאב. וכך הוא גם בשורש הנשמות למעלה,

ה' אל זרובבל, והוא ענין המנורה כי הנשמה קרויה נר כמו שכתוב נר ה' נשמת אדם. וכללות נשמות ישראל נקרא מנורה. ויש בה בחינת ז' נרות שהם ז' מדרגות בעבודת ה', יש עובד מאהבה משוך כמים ויש מאהבה כרשפי אש⁸ ויש על ידי התורה קו הממוצע⁹ ויש על ידי נצחון לנצח ולהתגבר

והוא ענין המנורה.

כל המבואר עד כאן הוא הוא ענין המנורה ברוחניות. כפי שהובא מהכתוב: 'ראיתי והנה מנורת זהב כו', ואומר מה אלה אדוני', כלומר, ששאל מהו ענין המנורה ברוחניות, ועל מה הוא מרמז – 'ויאמר אלי זה דבר ה' אל זרובבל', היינו, שהשיב המלאך, שענין המנורה הוא בחי' דבר ה', מקור נשמות ישראל, כפי שהיא מלוכשת וזרועה בגלות בכל.

[והולך ומבאר בפרטיות יותר מהו ענין

המנורה:]

כי הנשמה קרויה "נר", כמו שכתוב⁸ "נר ה' נשמת אדם".

המנורה עשויה מהרבה נרות יחד. ונרות המנורה מורות על נשמות ישראל, כי הנשמה קרויה 'נר' בכתוב, כמו שכתוב 'נר ה' נשמת אדם', והפירוש הפנימי בכתוב זה הוא, שנשמת כל אחד מישראל הוא הנר של השי"ת⁹.

וכללות נשמות ישראל [ביחד] נקרא מנורה - כמו שמנורה עשויה מהרבה נרות ביחד.

[ועתה יבאר שכל נר ונר מז' נרות המנורה

מורה על מדרגה אחרת בנשמות ישראל:]

הנחות צמח צדק

ב. עיין בד"ה 'כי תבאו בו' ושבתה הארץ'. ומענין 'אהבה משוך כמים' בד"ה 'או ישיר בו' עלי באר'. ג. עיין בד"ה 'לסוסתי ברכבי'. ובד"ה 'נאו לחייך'. ובד"ה 'למען תהיה תורת'.

8. משלי כ, כז.

9. הטעם שהנשמה נק' נר, משום דכמו שהנר הגשמי עולה תמיד למעלה כשלהבת העולה מאליה, כך נשמת כל אחד מישראל בטבעה עולה למעלה להיכלל בשרשה ומקורה, בהקב"ה (עי' תניא פרק י"ח, וי"ט).

10. להעיר שאף שלהלן יבאר ז' דרכים בעבודת ה', שכל נשמה פרטית מושרשת באחד מז' מדרגות הללו,

ויש בה [- בהמנורה] בחינת ז' נרות, שהם ז' מדרגות בעבודת ה' - שהם כנגד ז' המדות (חסד, גבורה, תפארת וכו'):

[והולך ומונה כל ז' סוגי הנשמות¹⁰]

יש עובד ה' מאהבה משוך כמים.

יש נשמה שעיקר עבודתה למטה בבחי' אהבת ה' הוא בתכונת אהבה שהוא כמים. וזהו מפני שנשמה זו שרשה בבחי' החסד דאצילות, ולכן גם עבודתה למטה היא באופן של חסד ומים.

ועבודה זו היא כנגד מדת החסד, שהיא הספירה הראשונה מז' המדות העליונות.

ויש [עובד ה'] מאהבה כרשפי אש⁸.

יש נשמה שעיקר עבודתה הוא במדת הגבורה (דעיקר שרשה משם), דהיינו, בבחי' אהבת ה' כרשפי אש בוערת למעלה. כמו האש שבטבעה עולה למעלה, וזהו משל לספי' הגבורה שעולה ונגבה ומסתלקת למעלה (בניגוד לטבע החסד הנ"ל שהוא כמו המים היורדים מלמעלה למטה בבחי' גילוי ההשפעה).

ויש [עובד ה'] על ידי התורה - קו הממוצע⁹.

וזאת אומרת שעיקר ענינה הוא בקו זה דוקא, אבל ביחד עם זה, אין הפירוש שנשמה זו איננה יכולה לעבוד את ה' באחת משאר המדרגות, אלא רק שעיקר הדגשת עבודתה הוא בקו זה דוקא. ואדרבה, מצד זה שכל הנשמות הן קומה אחת שלימה ומתכללות ביחד, הרי בכל נשמה יש שייכות לכל אחד מז' העבודות, רק שכל נשמה יש לה עיקר עבודתה ושאיפתה.

בעבודת ה' בסוד מרע ועשה טוב ויש על ידי הודיה, וכן יש עבודה על ידי התנשאות כמאמר רז"ל במשנה סוף פרק י"ד דשבת כל ישראל בני מלכים הם וכמו שכתוב ויגבה לבו בדרכי ה' ויש על ידי שפלות כו'.

כו', ואינה עולה בשם אהבה כלל, רק בחי' ביטול במציאות ממש לגמרי, והיינו, בחי' השתכחות אל חיק אביה ממש, להיות כאין ואפס ממש, שעל זה מרמז ענין ההשתחואה, כמו שמשתחוה לפני המלך, שמבטל את עצמו כו' (תו"א פ' ויחי מה, ג).

וכן יש עבודה על ידי התנשאות, כמאמר רז"ל במשנה סוף פרק י"ד דשבת: 'כל ישראל בני מלכים הם', וכמו שכתוב¹²: "ויגבה לבו בדרכי ה'".

ויש נשמה שעיקר עבודתה בקו המלכות (משום דעיקר שרשה מספי' המלכות למעלה), ושורש זה בא לידי ביטוי בעבודת נשמה זו למטה, שעיקר הדגשת עבודתה היא בבחי' התנשאות והגבהה, כמו שכתוב ויגבה לבו בדרכי ה', כמלך המתנשא על עם.

"כמו שיתלהב הלב של זה בדרך התנשאות והגבהה בדרכי ה', שניכר לעין הרואה שמאד תיקר בעיניו עבודתו באהבה ויראה . . ומצד ההתלהבות, יגבה לבבו מצד אלקות, עד שלא יחוש כלל למלעיגים כו' (ע"פ מאה"ז תקס"ב ע' רטז).

וזהו ענין מאמרם ז"ל: 'כל ישראל בני מלכים הם', שכל נשמות ישראל שרשם מבחי' מלכות דאצילות, ומשם יורדים ומתלבשים בתוך

ויש נשמה שעיקר עבודתה הוא במדת התפארת, ולכן עיקר עבודתה הוא בלימוד ועסק התורה, כי התורה שרשה מקו האמצעי, ספי' התפארת, כמאמר רז"ל (ברכות נ"ח ע"א): 'והתפארת' זו מתן תורה.

ויש [עובד ה'] על ידי נצחון – לנצח ולהתגבר בעבודת ה' בסוד מרע ועשה טוב.

ויש נשמה שעיקר עבודתה היא בקו הנצח (כי עיקר שרשה הוא מספירת הנצח שלמעלה), ושורש זה בא לידי ביטוי בעבודת נשמה זו למטה, שעיקר ענינה הוא לנצח ולהתגבר בעבודת ה' בסוד מרע ועשה טוב¹¹, להתגבר על כל המניעות ועיכובים מבית ומחוץ, ולהיות נזהר בסוד מרע בתכלית, ולעשות יותר מטבעו בענין עשה טוב.

ויש [עובד ה'] על ידי הודיה.

ויש נשמה שעיקר עבודתה בקו ההוד (משום דעיקר שרשה מספי' ההוד למעלה), ושורש זה בא לידי ביטוי בעבודת נשמה זו למטה, שעיקר עבודתה הוא בבחי' ההודיה.

דהיינו, "בחי' הודאה הוא בחי' ביטול והתכללות באור אין סוף ב"ה ממש הסובב כל עלמין, והן הן בחינות השתחואות שבתפלת שמונה עשרה. ולכן תפלה היא בלחש ובחשאי, בבחי' סובב כל עלמין, למעלה מעלה מבחי' השתלשלות, שאינה בגדר המשכה והשפעה כלל

הנחות צמח צדק

ד. עיין מ"ש בר"ה 'והנצח זו ירושלים'. ובר"ה 'למנצח על השמינית'. ובר"ה 'אלה מסעי'. ה. עיין מ"ש בר"ה 'אתה הצבת כל גבולות ארץ'. ובר"ה 'הורה אתה'.

12. דברי הימים ב' יז, ו.

11. ע"פ תהלים לד, טו.

ב. והנה אהרן הוא המדליק את הנרות הללו, לפי שהוא משבעה רועים הממשיכים חיות ואלהות לכללות נשמות ישראל, והוא ממשיך להעלות אהבה עזה לה' ולהגדיל מדורת אש האהבה כרשפי אש שלהבת מתלהטת בקרב איש ולב עמוק.

[מבאר הטעם מדוע בכוונו של אהרן דוקא

להדליק ולהעלות את הנשמות:]

לפי שהוא משבעה רועים¹⁴ **הממשיכים חיות ואלהות לכללות נשמות ישראל.**

פירוש: כמו ענינו של הרועה בפשטות הוא שזן ומפרנס את צאן מרעיתו, כך תוכנם של הז' רועים של ישראל הוא, שזנים ומפרנסים ומשפיעים בנשמות ישראל מזון רוחני, דהיינו, "חיות ואלקות", ועל ידי השפעות אלו הם מעוררים מדריגות שונות בנפשם (וזה תלוי במה הוא ענינו המיוחד של רועה זה, אם ענינו הוא חסד ואהבה, אזי ההשפעה שמשיפה לכל נשמות ישראל היא, שתתעורר מדת האהבה בנפשם, וכן עד"ז בשאר המדות).

[וכאן יבאר מהי ההמשכה הפרטית שאהרן

ממשיך לנשמות ישראל:]

והוא ממשיך להעלות אהבה עזה לה', ולהגדיל מדורת אש האהבה כרשפי אש שלהבת מתלהטת בקרב איש ולב עמוק.

ענינו המיוחד של אהרן הכהן הוא חסד ואהבה, ולכן תפקידו כרועה לנשמות ישראל הוא, שממשיך מדריגה אלקית כזו לנשמות ישראל המעוררת בקרב ליבם אהבה להקב"ה. וכמו שבגשמיות הי' מדליק נרות המנורה עד שתהא שלהבת עולה מאליה, כך גם ברוחניות – הוא

גופותיהם. וזהו שנקראים 'בני מלכים', שנשמתם הם 'בנים' ותולדות מבחי' מלכות, היינו, שנמשכים משם. אך ישנן נשמות שעיקר מקורם למעלה הוא בבחי' המלכות, ולכן עיקר עבודתם היא בבחי' זו דוקא.

ויש [עובד ה'] על ידי שפלות בו]¹³.

ועוד אופן בעבודה של הנשמה שעיקר שרשה מבחי' ספירת המלכות, הוא בענין השפלות. דהיות שספירת המלכות היא הספירה היותר תחתונה ושפלה, לכן גם נשמות שעיקר שרשן משם עובדים את ה' בהכנעה ושפלות גדולה.

"ויש שיתלהב לבבו בבחי' שפלות ונמיכות רוח, שניכר לרואה שהוא נבזה ונמאס בעיניו, ונדמה לו שאינו עובד כלל באמת כו'" (מאה"ז תקס"ב שם).

פרק ב

ביאור ענין מדת האהבה של אברהם אבינו בעבודת האדם

ב. והנה, אהרן הוא המדליק את הנרות הללו. כמו שאהרן הי' מדליק ומעלה את נרות המנורה במשכן, בגשמיות, כמו כן הוא המדליק את הנרות הרוחניות – נר ה' נשמת אדם, היינו, שמדליק את רשפי אש האהבה לה' הטמון בלב כל אחד ואחד מישראל, כדלקמן.

¹³. במאמר ד"ה בהעלותך תשמ"ח (הנחה): ויש להוסיף בזה, דב' המדריגות האחרונות – התנשאות ושפלות – שניהם שייכים לספ' המלכות. ולהעיר שאינו מזכיר הנשמות שמבחינת היסוד, ראה הביאור בזה בד"ה בהעלותך תשכ"ח,

תשמ"ח, וראה שיחת ש"פ בהעלותך תנש"א הע' 77.
¹⁴. תיקונים שבזהר חדש (קד, א). ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 643 בארוכה בענין המקור לכך שאהרן נחשב לאחד משבעה רועים.

ויובן בהקדים ההפרש ויתרון מעלת בחינת אהרן על מעלת ומדרגת אברהם
אבינו ע"ה שנקרא אברהם אוהבי, כי באברהם אבינו ע"ה הוא אומר
הלוך ונסוע הנגבה, פירוש שהלך ממדרגה למדרגה ממטה למעלה עד שנתדבק
בבחינת הנגבה, שהוא בחינת אהבת ה' לדבקה בו בדביקה וחשיקה וצמאון
כו'. ועל דרך זה תקנו לומר ברוך שאמר תחלה ואחר כך פסוקי דזמרה עד
שאחר כך מגיע למדרגת ואהבת שבקריאת שמע וגו', כי ואהבת אינו ציווי

מצו"ד שם) [כי כשהאדם עומד פניו למזרח (קדמה), רוח דרומית היא לימינו] – וימין היא בחי' חסד ואהבה, כדאיתא בזהר 'חסד דרועא ימינא'.

וזהו הפירוש הפנימי במה שכתוב גבי אברהם 'הלוך ונסוע הנגבה' "פירוש, שהיה הלוך ונסוע ממדרגה למדרגה עד שבא הנגבה, הוא בחינת ומדת אהבה העליונה, וכל כך היה הלוך מעלייה לעלייה עד שהיה בבחינת מרכבה ממש לאהבה זו העליונה, עד שהיתה בבחינת גילוי כנפשו ממש" (לקו"ת ד"ה בחודש השלישי).

ועל דרך זה תקנו לומר 'ברוך שאמר' תחלה, ואחר כך פסוקי דזמרה, עד שאחר כך מגיע למדרגת "ואהבת" שבקריאת שמע וגו'.

"והנה, אברהם תיקן תפלת שחרית, והיא בחי' ומדרגת אברהם, שהוא הכל העלאה מלמטה למעלה, שמי'הודו' כו' עד ק"ש, הוא הכל העלאה ובחי' ומדרגת אהבת אברהם אבינו ע"ה, שירצה ליכלל ולדבק באור א"ס ב"ה" (מאה"ז תקס"ב ח"ב ע' תנה).

כמו שאברהם הלך ועלה ממדרגה למדרגה עד שהגיע לאהבת ה' בבחי' צמאון גדול, כמו כן הוא אצל כל אחד מישראל כאשר הוא עוסק

מדליק את מדורת אש האהבה של כל אחד מישראל שתצא מההעלם אל הגילוי.

ויובן בהקדים ההפרש ויתרון מעלת בחינת אהרן על מעלת ומדרגת אברהם אבינו ע"ה¹⁵:

כדי להבין מהו בחי' אהרן ביתר ביאור, מקדים לבאר ההפרש בין בחי' אברהם שהוא ג"כ בבחי' האהבה כמו אהרן. ומקדים הביאור במדרגת האהבה של אברהם, ולאחר זה יבאר מהי המעלה המיוחדת של האהבה דבחי' אהרן.

שנקרא "אברהם אוהבי"¹⁶.

- הרי שגם ענינו של אברהם הוא ענין האהבה לה'.

כי באברהם אבינו ע"ה הוא אומר "הלוך ונסוע הנגבה"¹⁷, פירוש: שהלך ממדרגה למדרגה ממטה למעלה, עד שנתדבק בבחינת "הנגבה", שהוא בחינת אהבת ה', לדבקה בו [יתברך] בדביקה וחשיקה וצמאון כו'.

- בחי' 'הנגבה' ברוחניות מורה על מדת החסד והאהבה.

והביאור בזה: 'נגבה' היא סטרא דימינא (זהר פ' לך פד, א) וכלשון הכתוב בתהלים (פט, יג) 'צפון וימין אתה בראתם', שימין הוא דרום (ראה

16. ישעיה מא, ח.

17. בראשית יב, ט.

15. ראה תו"א פב, א. וראה תורת מנחם ח"ז עמ' 247 ואילך.

על מדת האהבה טבעית שבלב כי הרי מדת אהבה זו הטבעית ודאי מוסתרת בלב כל אחד ואחד מישראל. אלא ואהבת מלשון אבה שהוא פירוש הרצון. כט ד לפי שהרצון הוא פנימית המדות. כמו שאנו רואים בחוש שהרצון מנהיג

נמשך, מאליו וממילא, באהבה טבעית אל מקורו ושרשו – אביו.

וכמו כן הוא בכל אחד מישראל, דמאחר שיש בתוכו חלק מהשי"ת, היא נפשו האלקית, חלק אלקה ממעל ממש, לכן נמשך באהבה טבעית אל אביו שבשמים.

ואהבה זו נק' 'אהבה מסותרת' משום שהיא נמצאת בהעלם והסתור של הגוף ונפש הבהמית. ומכיון שכן, הדבר היחיד שצריכים לעשות כדי לעורר אהבה זו הוא רק לגלותה מההעלם אל הגילוי, כי ודאי היא נמצא טמון בתוך כל אחד מישראל כנ"ל.

ומה שכתוב 'ואהבת', שהוא הציווי על האהבה, והאדם מגיע לזה על ידי ההתבוננות בכל סדר התפלה, הנה, ציווי זה לא קאי על מדת האהבה המסותרת והטבעית שבלב, כי היא בוודאי מסותרת בלב כל אחד ואחד מישראל.

אלא 'ואהבת' מלשון 'אבה', שהוא פירוש 'הרצון'.

ועל מה הוא הציווי של 'ואהבת'? על זה באה הרמז בתיבת 'ואהבת', שהוא מלשון 'אבה' ורצון (כמו שכתוב (דברים כ"ג, ו): 'ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם', שלא 'רצה'). דהיינו, שהוא ציווי לאדם לעורר בנפשו רצון וחפץ חזק לה', שעל ידי רצון וחפץ זה תתעורר האהבה הטבעית שבלבו לצאת מההעלם אל הגילוי, וכפי שממשיך.

לפי שהרצון הוא פנימית המדות.
[ומביא משל מוחשי לזה:]

בעבודת התפלה, שהוא עולה ממדריגה ממדריגה באהבתו לה'.

וזוהי הסיבה שתקנו כל סדר התפלה, היינו, כדי לעלות ממדריגה למדריגה באהבתו לה'.

ר"ל: על ידי שהאדם יתבונן במה שהוא אומר בנוסח התפלה, יגיע לאהבה רבה לה'. וכללות ענין ההתבוננות של התפלה הוא שמעורר בחי' אהבה זו, הוא בענין ביטול העולמות לאלקות. דכאשר האדם מעמיק דעתו בענין זה איך שכל העולמות בטלים אליו יתברך בביטול מוחלט, הרי מתעורר בליבו אהבה עזה להכלל במהותו ועצמותו יתברך, כי הוא המציאות האמיתית והיחידה.

בתחילה האדם מתבונן במה שאומרים ב'ברוך שאמר', ואח"כ במה שכתוב בפסוקי דזמרה, עד שהאדם מגיע אחר כך למדריגת 'ואהבת' בק"ש, שהוא מדריגת 'הנגבה' דאברהם כנ"ל, שנדבק ונעשה מרכבה ממש למדת האהבה.

[והולך ומבאר בפרטיות מהו בחי' זו של

'ואהבת':]

כי 'ואהבת' אינו ציווי על מדת האהבה טבעית שבלב, כי הרי מדת אהבה זו הטבעית ודאי מוסתרת בלב כל אחד ואחד מישראל.

אצל כל ישראל ישנה אהבה טבעית הנק' ג"כ 'אהבה מסותרת'. דהיינו, כמו עד"מ אהבת הבן אל אביו אינה אהבה הנולדת מהתבוננות שכלית, אלא היא טבעית בכל בן. והסיבה לזה הוא, מפני שהבן הרי הוא חלק מאביו, ועל דרך מ"ש (בראשית כ"ט, י"ד): 'עצמי ובשרי אתה', ולכן

המדות של אדם שאפילו אם יש לפניו דבר שיש בו תענוג לפי טבע המדות, אם מסלק רצונו ממנו מפני איזה טעם ודעת אינו מקבל נחת ותענוג ממנו. וכן להיפך אם יש לפניו ח"ו דבר של צער ויסורים והוא עושה רצונו לכך אינו מרגיש היסורים כל כך, והרי המדות תלוים ברצון והיינו שהוא פנימיותם וחיותם. ועל זה מצוה הכתוב להפך רצונו ותשוקתו וחפצו לאהבה את ה' שלא יהיה לו חפץ ורצון אחר זולתו וכמו שכתוב מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ כלה שארי ולבבי וגו'.

[ועפ"י הנ"ל שפי' 'ואהבת' הוא מלשון 'רצון', יבאר כאן משמעות הציווי - 'ואהבת':]

ועל זה מצוה הכתוב - 'ואהבת' - להפך רצונו ותשוקתו וחפצו לאהבה את ה', שלא יהיה לו חפץ¹⁸ ורצון אחר זולתו [יתברך], וכמו שכתוב¹⁹ "מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ, כלה שארי ולבבי וגו'".

וזהו ענין הציווי 'ואהבת', שאינו בא לצוות על מדת האהבה לחוד, שהרי זה בטבע כל אחד מישראל, אלא 'ואהבת' היא מלשון 'אבה' ורצון, היינו, שהאדם יהפך את כל רצונו ותשוקתו וחפצו - פנימיות מדותיו - שלא יהי' לו שום חפץ ורצון אחר זולתו יתברך.

וזהו הביאור הפנימי²⁰ במה שכתוב 'מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ, כלה שארי

כמו שאנו רואים בחוש, שהרצון מנהיג המדות של אדם, שאפילו אם יש לפניו דבר שיש בו תענוג לפי טבע המדות, [מכל מקום] אם מסלק רצונו ממנו מפני איזה טעם ודעת, אינו מקבל נחת ותענוג ממנו.

וכן להיפך - אם יש לפניו ח"ו דבר של צער ויסורים, והוא עושה רצונו לכך - דהיינו, שיהא רוצה ביסורים אלו, אז - אינו מרגיש היסורים כל כך.

והרי המדות תלוים ברצון, והיינו, שהוא פנימיותם וחיותם.

"ומזה ראי' ברורה שהרצון הוא עיקר פנימית כחות של הנפש, להפוך בהם כפי הרצון מהיפוך להיפך גמור כו'" (מאה"ז תקס"ב ע' ריז).

הנהות צמח צדק

ו. כי הרצון הוא בחי' בטר, ואית רצון ואית רצון, עמ"ש מזה בד"ה ויקהל משה. עכ"פ גם רצון התחתון הנמשך מהשכל הוא למעלה מהמדות הנמשכים מהשכל. והוא ענין פני המנורה, והוא כלי לבחי' רצון העליון שלמעלה מהשכל, שזהו ענין העלאת הנרות שע"י אהרן.

'ועמך לא חפצתי בארץ', שאין לי שום חפץ ותענוג בעניני עוה"ז, רק בבחי' רצון, בע"כ, כי 'בע"כ אתה חי', ואין לי חפץ אלא 'עמך', כי 'עמך מקור חיים' ומקור התענוגים, ושם כל חפצו וכל ישעו להתענג על ה" (לקו"ת שה"ש כה, ד).

19. תהלים עג, כה.

20. ראה גם לקו"ת תוריע ד"ה שוש תשיש. וד"ה ביום עשתי עשר תשל"א. וד"ה בכל דור תשל"ד.

18. "יש בחי' 'רצון' ובחי' 'חפץ', וההפרש שביניהם: כי רצון נק' אפילו מה שעושה בעל כרחו, רק שהרצון מסכים לכך בהסכמה בעלמא. ואפילו אם כופין אותו עד שיאמר רוצה אני נק' בשם 'רצון'. משא"כ 'חפץ', שהוא חפץ בפנימי' נקודת לבו, ששם משכן התענוג, שמתענג בדבר ההוא אשר יחפץ לו, וע"כ כל חפצו וכל ישעו ומגמת פניו משים בדבר הזה, כי כך הוא חפץ ומתאוה, ובכך הוא נרצה לו התענוג. וזהו

והאיך יהיה הדרך לאהבה זו ורצון זה, הקדים הכתוב פסוק שמע ישראל ה' אלקינו וגו' להתבונן היטב ולשום על לבו איך שהוא יתברך אחד בשמים ובארץ. דהיינו אפילו בהשתלשלות שמים וארץ רוחניים וגשמיים בחי' ו' קצוות עולמות נפרדים הם מתאחדים ביחודו יתברך, מפני שהם בטלים אליו יתברך, דכולא קמיה כלא חשיב, כי למעלה מבחינת השתלשלות בחינות

מחשבתו בחוץ במה שכתוב אחר זה – ה' אחד, איך שהוא יתברך אחד בשמים ובארץ. כידוע דרשת הגמ' בתיבת 'אחד', דאל"ף מורה על הקב"ה – אלופו של עולם, 'ח' – ז' רקיעים וארץ, 'ד' – ד' רוחות העולם. וזהו תוכן ענין ההתבוננות, שאחדותו יתברך חודרת גם לתוך העולם הזה המוגבל, וכן בכל סדר ההשתלשלות, וכפי שממשיך לבאר פרטיות ההתבוננות בזה.

דהיינו, אפילו בהשתלשלות שמים וארץ רוחניים וגשמיים – בחי' ו' קצוות עולמות נפרדים – [אף] הם מתאחדים ביחודו יתברך, מפני שהם בטלים אליו יתברך, ד'כולא קמיה כלא חשיב'²⁵.

- כלומר, תוכן ההתבוננות בענין ה' אחד הוא, דלא רק שהוא יתברך הוא המציאות היחידה – לפני ולמעלה מבריאת כל העולמות – דמאי קא משמע לן בזה? אלא הפירוש 'ה' אחד' הוא, דהוא יתברך אחד גם אחרי בריאת כל העולמות עליונים ותחתונים, שהוא אחד בהם, כלומר, שגם אחרי בריאת כל העולמות אין שום מציאות אמיתית מלבדו יתברך.

ולבכי' וגו'²¹, שמתאר הכתוב בחי' רצון וחפץ זה, שאינו רוצה לא בבחי' שמים, שהם תענוגים רוחניים, ולא בבחי' ארץ, שהם תענוגים גשמיים, אלא 'כלה שארי ולבכי' וגו', היינו, שכל רצונו ותשוקתו הוא אך ורק להתדבק בהקב"ה בלבד.

פרק ג

התבוננות פרטית המביאה לידי הפיכת הרצון לאהבת ה'

[ועתה יבאר כיצד מגיעים לידי רצון ותשוקה זו אליו יתברך לבדו:]

והאיך יהיה הדרך לאהבה זו ורצון זה? ²²

[לזה] הקדים הכתוב פסוק ²³ "שמע ישראל ה' אלקינו וגו' [ה' אחד]" – להתבונן היטב, ולשום על לבו איך שהוא יתברך אחד בשמים ובארץ. בכדי להגיע לאהבה ורצון זה להקב"ה בכבודו ובעצמו, שזהו מה שכתוב בק"ש 'ואהבת את ה' אלקיך' – הנה, לזה הקדים הכתוב מיד לפני 'ואהבת', 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד'.

דהנה 'שמע' הוא לשון הבנה ²⁴, ר"ל, שכל אדם מישראל צריך להתבונן היטב ולתקוע

בד' יסודות, כי יש עובדים המים וכן הרוח והעפר (רד"ק).
22. לענין התבוננות זו דלהלן ראה גם ד"ה כי תשא בתו"א פ' כי תשא, שהוא מאד דומה לכאן.
23. דברים ו, ד.
24. כמו 'דבר כי שומע עבדך' (שמואל-א ג, י) – מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג ח"ג (ע' תרעז), ובכמה מקומות. וראה רש"י מקץ מא, טו: 'תשמע, לשון הבנה והאזנה'. ועוד. ובוהר (אירא רבא) ח"ג קלח, ב: 'שמע, כלומר: הבן'.
25. זהר ח"א יא, ב.

21. על פי פשוט פירושו של כתוב זה הוא, 'מי לי בשמים' – שום מלאך שבחרתי לי לאלוה? לא בחרתי אלא אותך (רש"י). ועוד פירוש, 'מי לי בשמים' – עתה רואה אנכי כי אין מי בצבא השמים שיוכל להרע או להיטיב, 'ועמך לא חפצתי בארץ' – לא חפצתי לשתף עמך את מי בארץ, כי אין דומה לך, ואינך צריך לשיתוף (ע"פ מצוד"ד). או, 'מי לי בשמים' – בבעלי האמונות הרעות יש מאמינים בשמש או באחד הכוכבים, ואני אין לי חפץ אלא כך לבד, לא שמת לי שותף לא בשמים ולא בארץ, ר"ל,

שמים וארץ לא שייך לומר עליו יתברך לשון אחד¹ ואפילו במקור ההשתלשלות

ואחדותו ית' ואינון מתייחדין באחד, שכולם בטלים לגבי אור ה' השורה ומתגלה בהם.

וכמ"ש 'וצבא השמים לך משתחווים', והם ו' קצוות גשמיים, וששה קצוות רוחניים, דהיינו, בחי' מעלה ומטה שיש בכל העולמות למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית, כי גבוה מעל גבוה וגו', דהיינו, מה שהוא נתפס ומושג בשכל והשגת הנבראים שבכל העולמות, נק' מטה לגבי העליון שאינו נתפס ומושג בשכל והשגת הנבראים שלמטה ממנו, ולית מחשבה דלהון תפיסא ביה.

וכן ד' רוחות העולם, כי 'חסד דרועא ימינא', שהוא דרום, ו'גבורה דרועא שמאלא', שהוא צפון כו' – וכולם מתייחדים ונעשים אחד ליחודו ית' השוכן בתוכם.

משא"כ לגבי קוב"ה בכבודו ובעצמו, שהוא יחיד ומיוחד, הרי הוא רם ונשא רבבות מדרגות עד אין קץ וסוף מגדר הקצוות גשמיות ורוחניות, וכמ"ש 'לך ה' הגדולה והגבורה' וכו', פי', שבחי' גדולה וגבורה וכו' בטלים לו ית', שאינם נקראים בשם גדולה וגבורה כלל, 'כי כל בשמים ובארץ', פי', שהכל בטלים אליו ית', ולפניו 'כחשיכה כאורה', ומעלה מטה שוין, כי מהותו ועצמותו נמצא למטה כמו שנמצא למעלה ממש, בלי שום חילוק ושינוי כלל, ולא שייך לפניו ית' בחינת מעלה ומטה כלל, ובחי' שמים וארץ כלל, לא בבחינת 'ממלא כל עלמין', ולא בבחי' 'סובב כל עלמין', כי אינו בבחי' וגדר עלמין כלל, וכדכתיב 'כי נשגב שמו לבדו, רק הודו על ארץ ושמים', 'הודו' בלבד, בחי' זיו והתפשטות והארה ממנו בלבד" (תו"א נה, ב כמצויין בהגהת הצ"צ כאן).

ולכאורה תמוה, איך יתכן שגם אחרי בריאת כל העולמות אחדותו יתברך עדיין נשארת בשלימות, והרי עכשיו ישנה עוד מציאות מלבד אלקות!

אלא הענין הוא, דמאחר שכל העולמות נבראו מהארה חיצונית ממנו יתברך, לכן, הם בטלים במציאות אליו יתברך, ומחמת העדר חשיבותם לפניו, הם כאילו אינם קיימים כלל – 'כולא קמיה כלא חשיב'. ובמילא גם אחרי הבריאה ה' אחד.

[מבאר מדוע התבוננות זו (אחדותו יתברך

אפילו בתוך העולמות) מרומזת בתיבת 'אחד'

דוקא ('שמע ישראל גו' ה' אחד'):]

כי למעלה מבחינת ההשתלשלות בחינות שמים וארץ לא שייך לומר עליו יתברך לשון אחד² – אלא ל' יחיד.

"כי הנה, צריך להבין מלת 'אחד', שאינו מורה לכאורה על אמינות יחודו ית', שהוא לבדו הוא ואפס זולתו, ואין מלת 'אחד' מורה על זה, שהרי יש אחד המנוי ג"כ, על דרך משל יעקב היה לו י"ב שבטים, ואעפ"כ, נק' ראובן 'אחד'.

אך, יצחק נק' 'בן יחיד', וגם כאן הוי ליה למימר: 'ה' יחיד'.

אך הענין, שבאמת לגבי קוב"ה מצד עצמותו ומהותו ית' לא שייך עליו מלת 'אחד' כלל, שהרי הוא יחיד ומיוחד, והוא לבדו הוא, אלא כמאמר רז"ל – שהוא אחד בשבעה רקיעים ובארץ ובד' רוחות העולם, ר"ל, שגם בשמים ובארץ ובד' רוחות העולם, שהם בחי' ו' קצוות העולם, בחי' התחלקות ופירוד, אעפ"כ, שורה ומתגלה יחודו

הנחות צמח צדק

2. כמ"ש במ"א ע"פ 'וארא אל אברהם' כו' – לשון המאמר נעתק בפנים בהביאור.

בחנית המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית נקרא הוי' אלקינו בחי' תרין ריעין דלא מתפרשין כי תמיד מחדש בו', ואין נופל לשון אחד כי אם

[לסיכום: כאשר מדברים על אחדותו יתברך אחרי מציאות הבריאה, מתאים הביטוי 'אחד', כי אחד מורה שיש נתינת מקום לאיזו מציאות שחוץ ממנו, ז' רקיעים וארץ וד' רוחות העולם, ואעפ"כ, הוא יתברך אחד בהם. משא"כ על מהותו ועצמותו יתברך שייך לומר רק לשון 'יחיד', כי באמת קמיה יתברך עצמו אין שום נתינת מקום למציאות אחרת כלל].

במקור ההשתלשלות – בחנית 'המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית'²⁶ – נקרא 'הוי' אלקינו', בחי' 'תרין ריעין דלא מתפרשין'²⁷, כי תמיד מחדש בו'.

אפילו במקור בחי' סדר השתלשלות – שהוא למעלה מבחי' השתלשלות שמים וארץ כנ"ל – אינו שייך לומר הלשון 'אחד', אלא 'הוי' אלקינו'.

פירוש: איתא בספרי קבלה ש'הוי' אלקינו' קאי על חכמה ובינה, הוי' – חכמה, ואלקים – בינה. וידוע שחכמה ובינה הם בחי' מקור לכל השתלשלות, כמאמר הכתוב (תהלים ק"ד, כ"ד): 'כולם בחכמה עשית', שמקור כל המציאות הוא מבחי' החכמה דוקא.

והביאור בזה הוא:

חכמה היא הספירה הראשונה מהעשר ספירות, וענינה היא שבה כלולה בהעלם כל המציאות בנקודה אחת כללית. וכמו עד"מ בחי' החכמה בנפש האדם, שהיא השלב הראשון בהשגת איזה ענין שכלי, שהיא כמו ברק המבריק, שפתאום נופל בשכלו כל הענין שמשדל להשיג בנקודה אחת כללית. אבל בשלב הזה אין ביכולת האדם עדיין להבין את הענין על בורייה, עד שנקודה

זו יורדת לבחי' הבינה, דאז האדם משיג הענין לכל פרטיו וכו'. וכן הוא ענין ספי' הבינה למעלה, שהיא ההתגלות והתפתחות מנקודת החכמה, היינו, מתחילת הגילוי האלקי. ולכן בבינה, ישנו גילוי ששייך להתהוות ממנו סדר השתלשלות עם כל הפרטים שבו.

ובקיצור: חכמה היא ראשית הגילוי להיות בחי' סדר השתלשלות, שהיא ה'אין' שממנה נובע כל סדר השתלשלות, על ידי התפתחות והתגלות נקודה זו בבינה, ה'יש'.

ובכדי להיות התהוות סדר השתלשלות ממקורה בחכמה ובינה, צריכה להיות תמיד המשכה זו מנקודת החכמה להגילוי בבינה, ואם לא יתחדש תמיד סדר השתלשלות ממקורה, אזי כל מציאותה תהי' כלא היה ממש.

וזהו הסיבה לזה שנאמר בזהר על חכמה ובינה: 'תרין ריעין דלא מתפרשין' (שני רעים שאינם מתפרדים), כי כדלעיל, שלצורך התהוות כל המציאות (סדר השתלשלות) צריך להיות תמיד המשכה זו מחכמה לבינה, מאין ליש, ולפיכך, לעולם לא יהי' בחי' החכמה בלא בינה, ולא הבינה בלא חכמה.

והטעם שלא שייך לומר על מקור סדר השתלשלות הלשון 'אחד' הוא:

כי כל זמן שאין רגש של פירוד מאלקות (שהעולמות והנבראים מרגישים את עצמם כמציאות נפרדת ממקורם), הרי אינו שייך לומר הלשון 'אחד'. שכן 'אחד' משמע שיש מציאות נפרדת של ז' רקיעים וארץ וד' רוחות העולם, ואעפ"כ, הם בטלים ומתאדים עם הקב"ה. אך, במקור

27. ראה זהר ח"ג ד, א.

26. נוסח ברכת יוצר.

בהשתלשלות בחי' שמים וארץ וכו' שהן בחינות ששה קצוות רוחניים וגשמיים שהם מעלמא דפרודא כו' והוא יתברך אחד בהם, לפי שהם מתייחדים ביחודו ובטלים אליו דקמיה כולא כלא חשיב ששה קצוות רוחניים דכתיב לך ה' הגדולה והגבורה כו', וגם ששה קצוות גשמיים שהם הכולל דבחי' מקום וכדכתיב הנה מקום אתי שהמקום בטל אליו, לפי שהוא יתברך סובב כל

לגמרי, ולכן אין להם שום תפיסת מקום אצלו, והרי הם חשוכים לפניו יתברך 'כלא', היינו, "כאילו אין שם עולמות כלל" (לשון אדמו"ר הזקן בתו"א ד"ה ויושט המלך).

וזהו שהפסוק מונה כל הספירות עליונות: הגדולה, שזה קאי על ספירת החסד, והגבורה קאי על ספי' הגבורה וכו'. ואומר הפסוק שכולם הם "לך", דהיינו טפל ובטל לך. דהיינו, שלא רק חיות ושפע השמים והארץ הגשמיים בטלים וכלולים באורו יתברך, אלא גם החיות של הספירות עליונות (ראצילות) – למרות שהוא מאוד נעלה ורוחני – בטל וטפל במקורו, באור אין סוף ב"ה ממש.

וגם ששה קצוות גשמיים, שהם הכולל דבחי' מקום, וכדכתיב "הנה מקום אתי"²⁹ – שהמקום בטל אליו.

וגם הו' קצות הגשמיים – היינו, צפון דרום מזרח מערב מעלה ומטה – שהם מהווים ענין המקום, הרי כולם בטלים אליו יתברך בביטול מוחלט, ד'כולא קמיה כלא חשיב' ממש, כנ"ל.

על מדריגה עליונה זו כתוב: "הנה מקום אתי", ודרשו רז"ל על זה³⁰, 'הוא מקומו של עולם, ואין העולם מקומו', דהיינו, שאור אין סוף ב"ה אינו נמצא בתוך העולם, אלא כל העולם

ההשתלשלות – ר"ל, המדריגה שמחיה ומחדש תמיד בכל רגע את סדר השתלשלות – הנה, אין שייך עדיין רגש הפירוד מאלקות, מכיון שמצד המקור קיום כל המציאות תלויה לגמרי במקורה.

[ומבאר מתי שייך לומר לשון 'אחד':]

ואין נופל לשון 'אחד' כי אם בהשתלשלות בחי' שמים וארץ וכו', שהן בחינות ששה קצוות רוחניים וגשמיים, שהם מעלמא דפרודא כו', ו[נאעפ"כ] הוא יתברך אחד בהם.

לפי שהם מתייחדים ביחודו ובטלים אליו, דקמיה כולא כלא חשיב – ששה קצוות רוחניים, דכתיב²⁸ "לך ה' הגדולה והגבורה כו'" – שהם כולם בטלים "לך".

איתא בזהר ד'כולא קמיה כלא חשיב' ממש. היינו, שכל העולמות עליונים ותחתונים, וכן כל הגילויים הכי נעלים – ממלא כל עלמין, וסובב כל עלמין – כולם נחשבים לאין ואפס ממש קמיה הקב"ה בעצמו. כי סוף סוף אפילו אור הסובב כל עלמין הוא אור וגילוי המתפשט ממנו יתברך לצורך התהוות העולמות, ועל דרך ומעין אור וזיו השמש המתפשט מהשמש להאיר ולחמם את הארץ והדירים עליה. אך מצד הקב"ה בכבודו ובעצמו, היינו, לא מצד ה'אור' המתפשט ממנו יתברך, אלא מצד עצמותו ומהותו יתברך (ה'מאור' עצמו), לגביו אין העולמות תופסים מקום כלל, כי הוא יתברך מרום ומתנשא מגדר העולמות

28. דברי הימים א' כט, יא.

29. שמות לג, כא.

30. ילקוט שמעוני שמות, רמז שצה.

עלמין ואינו נקרא לפניו יתברך בשם מקום כלל, שהרי לפניו יתברך לא שייך שום מקום וזמן שהם הם נבראים מאין ליש, ולכן אומרים אחר כך ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, פירוש כי מבחינת מלכותו נמשך בחינת מקום וזמן, ^{ל א} כמו שכתוב מלכותך מלכות כל עולמים, וממשלתך בכל דור ודור. רק שאינו אלא מבחינת שם לבד, שאינה אלא התפשטות זיו והארה כדי להאיר ממנו לזולתו, שיהיה נקרא שמו עליו בלבד.^ה

פירוש: כי מבחינת 'מלכותו' [יתברך לבד] נמשך בחינת מקום וזמן.

- וזה מרומז במה שנאמר 'ברוך' שהוא מלשון המשכה ('המברך את הגפן'), היינו, שנמשך מבחי' מלכותו יתברך 'לעולם ועד' – להתהוות העולמות. **כמו שכתוב ³³ "מלכותך מלכות כל עולמים, וממשלתך בכל דור ודור".**

- פירוש: שמבחי' מלכותו יתברך נמשך בחי' המקום ('כל עולמים') ובחי' הזמן ('דור ודור').

רק שאינו אלא מבחינת 'שם' לבד, שאינה אלא התפשטות זיו והארה כדי להאיר ממנו לזולתו, שיהיה נקרא שמו עליו בלבד.^ה

וזהו גם הטעם שמייחסים ענין השם לבחי' מלכותו יתברך:

כי כמו שהשם הוא ענין חיצוני מאד³⁴, שהרי כאשר האדם הוא לעצמו אינו זקוק לשם כלל, אלא כל ענינו הוא רק בכדי שאחרים יוכלו לקרותו בשמו, ועוד ראייה לכך שהשם הוא רק

נמצא בתוכו, כי כל העולמות בטלים לגמרי לגביו, ד'כולא קמיה כלא חשיב'. וזהו לגבי החיות אלפי מאור הסובב כל עלמין דוקא, דלגבי אור בלי גבול זה מעלה ומטה שוים, שאין חילוקי מדריגות באור זה, שכן מאחר שאין התגלותו תלויה במהות כלי המקבל, כי הוא למעלה לגמרי מהם, לכן הוא נמצא בכל מקום בשוה ממש, שמעלה ומטה שוים קמיה, וכחשיכה כאורה ממש. וכמו שלגבי בלי גבול, אין מספר גדול קרוב יותר אליו מן מספר קטן, כי כולם אינם בגדרו כלל. ממילא כשאור זה נמשך, הוא נמשך בכל העולמות כולם בבת אחת, בלי סדר והדרגה (כפי שהוא באור הממלא).

לפי שהוא יתברך 'סובב כל עלמין'³¹, ואינו נקרא לפניו יתברך בשם 'מקום' כלל, שהרי לפניו יתברך לא שייך שום מקום וזמן, שהם הם נבראים מאין ליש.

ולכן, אומרים אחר כך - אחרי אמירת 'שמע ישראל' - 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'³²,

הנחות צמח צדק

ח. ועיין מזה בספר של בינונים חלק ב' פרק ז'.

כלל, והסברא לא נתגלתה ונקלטה במוחו כלל. דהיינו, שאור זה הסובב כל עלמין אף שהוא נמצא בתוך כל העולמות, מכל מקום אינו נרגש ונתפס בהם בגילוי, כי הוא למעלה מעלה מבחי' וגדר גילוי.

³² פסחים נו, א. דברים רבה ב, לא, לה, לו.

³³ תהלים קמה, יג.

³⁴ ראה חסידות מבוארת שבת קודש עמ' רע"ו ואילך.

³¹ אור הסובב כל עלמין הוא הגילוי ממנו ית' בבחי' בלי גבול ממש, שמחמת גודל מעלת אור זה אינו יכול להתגלות ולהתלבש באופן פנימי בתוך העולמות והנבראים. וכמו עד"מ מרב ותלמיד, דכאשר הרב אומר סברא נעלית ומופשטת מאד אל תלמיד קטן, והיא למעלה מכל השגתו, הנה אף שהתלמיד יכול לזכור ולומר את כל האותיות של אותה הסברא, מכל מקום הוא לא הבין אותה

ובאשר יתבונן היטב בדברים האלה ויהיו נקבעים בלבו באמת, אזי לא יחפץ חפץ אחר ורצון זולתו יתברך. וכמו שכתוב מי לי בשמים שהם תענוגים רוחניים ועמך לא חפצתי בארץ שהם תענוגים גשמיים, לפי שהכל הוא בחי' מקום וזמן אפילו כל השנות שמשויגים בעולם הזה הם נופלים תחת מקום וזמן. ואי לזאת כלה שארי ולבבי להיות צור לבבי וכו' להיות

ומדוע הכרת האדם בביטול העולמות מביאו לידי אהבה עצומה להקב"ה?

כי ע"י התבוננות זו יכיר איך שבאמת כל המציאות אינה שוה כלום, וכאילו אינה קיימת לפניו יתברך. וא"כ, ישתוקק ויכסוף האדם לדבקה בו יתברך לבד, מאחר שאין שום מציאות אחרת אמיתית מלבדו.

וזהו מה שביאר לעיל ש'ואהבת' פירושו הוא מלשון 'אבה' ורצון, שע"י ההתבוננות הנ"ל בענין ביטול העולמות אצלו יתברך, כל רצונו של האדם יהי' רק לה' לבדו – 'ואהבת את ה' אלקיך'.

וכמו שכתוב **"מי לי בשמים"** – שהם תענוגים רוחניים, **"ועמך לא חפצתי בארץ"** – שהם תענוגים גשמיים.

- ובכל זה אין לו שום חפץ ורצון כלל, כי כולם כלא חשיבי ובטלים במציאות ממש קמיה מהותו ועצמותו יתברך. וזהו פירוש הפנימי בהמשך הכתוב: **"ועמך לא חפצתי"**, כלומר, במה שהוא עמך – טפל ובטל לך, אינני חפץ ורוצה מאומה, זולת בהקב"ה בעצמו.

[והטעם שאהבה ורצון כזה (-) לעצמותו

יתברך לבד) נולד ונתעורר מחמת התבוננות זו

דוקא -]

לפי שהכל הוא בחי' מקום וזמן, אפילו כל השנות שמשויגים בעולם הזה הם נופלים תחת מקום וזמן.

ואי לזאת - שכל המציאות (אפי' הכי עליונה כנ"ל)

הארה חיצונית בלבד מהאדם, כי הרבה בני אדם נקראים באותו שם, ואעפ"כ אין דעותיהם ותכונותיהם שוות, ואילו הי' השם ממהות האדם, היו כל האנשים הנקראים בשם זה באותה מהות (תכונות ודעות).

וזהו גם תוכן ענין מדת המלכות, שאינו תואר בעצם האדם, אלא רק זה שהוא מושל ושולט ומנהיג את הזולת. וכך למעלה, שספי' המלכות היא המדריגה האחרונה מעשר ספירות, והיא רק הארה בעלמא ממנו יתברך.

ואשר על כן, כל העולמות המתהווים מבחי' הארה זו הם כלא חשיב ממש קמיה יתברך, והם בטלים בתכלית אליו, ובמילא, אחדותו יתברך חודרת גם לתוך עולמות אלו המרגישים את עצמם כמציאות נפרדת מאלקות, מאחר שגם הם מתייחדים באחדותו יתברך מחמת ביטולם להשם.

[ועתה יבאר מהי התוצאה של התבוננות

זו, דהיינו, איזה אהבה ורצון נולד בליבו מחמת

תקיעת מחשבתו בענין אחדותו יתברך המבואר

לעיל:]

ובאשר יתבונן היטב בדברים האלה, ויהיו נקבעים בלבו באמת, אזי לא יחפץ חפץ אחר ורצון זולתו יתברך.

תוכן הציווי 'ואהבת' הוא – שיתבונן האדם בהתבוננות הנ"ל שמבאר ענין אחדותו יתברך האמיתי, איך שכל המציאות בטל לגמרי אצלו יתברך, עד שיבוא לדרגא זו שלא יהי' לו שום חפץ ורצון אחר זולתו יתברך.

בטל אליו יתברך לדבקה בו לבדו יתברך^ט.

ג. והנה כל זה מעלת ומדרגת בחינת אברהם אבינו ע"ה שאהבה זו נקרא אהבת עולם כי נלקחה מבחינת עולם מקום וזמן איך שהם בטלים אליו יתברך. ונקראת ממטה למעלה לפי שהוא עבודת האדם פולחנא דרחימותא ממדרגה למדרגה כנוכר לעיל.

איך שהם בטלים אליו יתברך ממש, ומהתבוננות זו נולדה באדם האהבה והרצון הנ"ל.

אמנם, היות שאהבה זו מתעוררת על ידי ההתבוננות בבחי' העולם, הרי היא מוגבלת לפי ערך הגבלת העולם, לכן אינה עדיין תכלית ענין האהבה ה'.

ונקראת 'ממטה למעלה', לפי שהוא עבודת האדם – 'פולחנא דרחימותא' – ממדרגה למדרגה, כנוכר לעיל.

ואהבה זו נקראת גם כן עבודת ה' 'מלמטה למעלה'. והטעם לזה הוא, לפי שהוא כל כולו עבודת האדם לעלות מעלה מעלה באהבתו לה' על ידי התבוננות במוחו בענין ביטול העולמות.

ומאחר שאהבה זו היא תולדות ופרי עבודת האדם מלמטה, הרי גם היא מוגבלת לפי כחות נפשו הניתנים בגבול.

וזוהי גם הסיבה לזה שכתוב בזהר (ח"ב עמ' נ"ה, ב'): 'לית פולחנא כפולחנא דרחימותא' (- אין עבודה כעבודת האהבה), דהיינו, דשם מדובר בענין אהבה זו שהיא מלמטה למעלה, ולכן נק' בזהר בשם 'פולחנא' – עבודה, כי אהבה זו היא

בטלה אצלו לגמרי, וכלא חשיב, אזי יבוא האדם בדרך ממילא להמשך הכתוב (ד'מי לי בשמים) – "כלה שארי ולבבי" לחיות "צור לבבי" וכו', [דהיינו] להיות בטל אליו יתברך לדבקה בו לבדו יתברך.

פרק ד

ביאור מעלת האהבה של אהרן על האהבה של אברהם אבינו

ג. והנה, כל זה מעלת ומדרגת בחינת אברהם אבינו ע"ה, שאהבה זו נקרא 'אהבת עולם', כי נלקחה מבחינת 'עולם' – מקום וזמן, איך שהם בטלים אליו יתברך^ט.

כל המבואר לעיל בענין ביטול העולמות וענין אחדותו יתברך בהם, והאהבה המתעוררת על ידי זה, הנה, כל זה הוא מעלת ומדרגת האהבה של אברהם אבינו, כמו שכתוב 'אברהם אוהבי', ו'הלוך ונסוע הנגבה', שעלה מדרגא לדרגא במדת האהבה והרצון לה'.

ואהבה זו נקראת בשם 'אהבת עולם', שכן היא מתעוררת בלב האדם על ידי ההתבוננות בבחי' העולם – שמורכב ממקום וזמן כנ"ל –

הנחות צמח צדק

ט. ולכן, היה 'הלוך ונסוע הנגבה', כי החסד הוא תחלת הו' קצוות, וע"ז נאמר "אתה כהן לעולם" – שבחי' 'כהן', שהוא מורה על חסד דאצי', נמשך להיות העולם ('לעולם'). והוא ג"כ בחי' 'יומם', דאזיל עם כולתו יומיו, ע"כ, ביטול הו' קצוות רוחניים וגשמיים במקורם הוא ע"י בחי' החסד, בחי' כהן דמשמש תחתיו ב' יתרו דס"ז ע"כ, וכמו שהעלאת הקרבנות בחמות ששרשם מפני שור הוא ג"כ דוקא ע"י אריה דאכיל קרבניו. גם הנגבה נק' ימין, ועיקר הכח בימין, וצ"ל 'לאכללא שמאלא בימינא', ועמ"ש בד"ה צאינה וראינה בענין שאו ידיכם קדש כו'.

אבל בחינת אהרן הוא בחינה אחרת שהוא שושבינא דמטרוניתא בבחינת מלמעלה למטה, דהיינו שכל חפצו ותשוקתו להיות נגלה כבוד ה' לעיני בשר שיהיה גילוי אלהותו יתברך למטה כמו למעלה. ואהבה זו באה

הנשמות, 'כי נר ה' נשמת אדם', וע"י אהרן היתה הדלקתם והתלהבותם כרשפי שלהבת כו', כמ"ש במ"א" (לקו"ת פ' במדבר ב, ד-ג, א).

[מבאר כיצד בחי' אהבה זו היא באופן של

מלמעלה למטה:]

דהיינו, שכל חפצו ותשוקתו להיות נגלה כבוד ה' לעיני בשר, שיהיה גילוי אלהותו יתברך למטה כמו למעלה.

- פירוש: באהבה זו אין רצון ותשוקת האדם לעלות ולהכלל במהותו יתברך ממש, מכיון שכולא קמיה כלא חשיב, שזוהי עבודת האדם למטה למעלה – אלא כאן אהבתו וחפצו ותשוקתו הוא שיומשך ויתגלה אלקותו יתברך מלמעלה למטה לעיני כל בשר, שיהי' גילוי אלקות למטה בעולם הזה כמו שהוא ממש בעולמות העליונים בגילוי רב ועצום.

ואהבה זו הוא גבוה יותר מהאהבה של בחי' אברהם לעיל, שהוא "לצורך גבוה ומעלה מעלה

תולדת עבודת האדם בכוח עצמו מלמטה למעלה, להגביה את עצמו למעלה מעלה באהבת ה'.

[ועל פי כל הנ"ל בביאור ענין האהבה של

בחי' אברהם אבינו, יבואר כאן מהו ההפרש

בינו לבחי' האהבה של אהרן הכהן, כדלעיל,

שגם ענינו הוא בחי' מדת האהבה, להמשיך

ולהשפיע אלקות בתוך נשמות ישראל לעוררם

בענין האהבה:]

אבל בחינת אהרן הוא בחינה אחרת, שהוא 'שושבינא דמטרוניתא'³⁵, בבחינת 'מלמעלה למטה'.

"אהרן הוא 'שושבינא דמטרוניתא', פירוש 'מטרוניתא', היא בחי' כנסת ישראל, מקור נשמות ישראל, ולהעלות נשמות ישראל ולקשרם בה' ולדבקה בו ית' חיי החיים ב"ה הוא ע"י אהרן, שהוא ג"כ משבעה רועים כו', הממשיך לכללות נשמות ישראל להיות התפעלות הנפש, בחי' מדבר וצמאון ורשפי אש כו', כי עבודת אהרן הוא 'בהעלותך את הנרות', פירוש 'הנרות' הם

הנחות צמח צדק

י. וזהו כענין ההפרש בין 'רננה' ל'שמחה' המבואר במקום אחר בד"ה 'רני ושמחי' - (חסידות מבוארת מועדים ח"א מאמר לחנוכה עמ' שס"ב) - דשם מבואר דאיתא בזהר 'שמחה בצפרא, ורננה ברמשא', והפירוש בזה הוא, שבחי' 'רננה' הוא באה ונתעוררה בלב האדם על ידי מדת לילה, דהיינו, מזה שכל העולמות נמשכים מבחי' הארה לבד מאלקות, שהם כולם כמו חושך לפניו ית', ומזה מתעורר באדם תשוקה לעלות ולהתכלל במקור הכל – השי"ת עצמו. וזהו כמו בחי' האהבה של אברהם המבואר עד כאן, מלמטה למעלה, שבאה מהתבוננות על כיטול העולמות. ושמחה בצפרא הוא האהבה והשמחה מהתגלות אלקות מלמעלה למטה. וזהו כמו בחי' האהבה של אהרן שיבואר להלן, שהוא התשוקה שיומשך אלקותו ית' למטה כמו שהוא בגילוי למעלה. ועיין בפרשת קרח דף קע"ז ב', ובפרשת שמני דף ל"ח ע"ב ודף ל"ט ע"א, ובלקוטי תורה בפרשת בהעלותך סוף ד"ה מצות הרלקת נרות. וזהו 'איזהו חסיד? המתחסד עם קונו' – עם קו דיליה כו', ולא כדי לדבקה בו ית' לרוות צמאוננו לבד כו', כמ"ש בספר של בינונים פרק עשירי, ופרק מ"א, ועיין שם פרק י': דלכך נקראים 'בני עלייה', מפני שעבודתם הוא לצורך גבוה כו'. ועל פי זה י"ל פירוש לשון 'בהעלותך'.

על ידי אותה ההתבוננות עצמה שבקריאת שמע באחד, כאשר ישים מרירות בנפשו על החשך המסתיר אלהותו שלא נראה לעיני בשר כי אם בחי' מקום וזמן, והם רחוקים מאור פניו יתברך דלית מחשבה תפיסא ביה כלל, ולא שייך בחינות מקום וזמן אלא בבחינת מלכותו יתברך, שאז שייך לומר מלך מלך ימלוך כו', וכדכתיב מלכותך מלכות כל עולמים, וממשלתך בכל דור ודור, שהעולמים שהם בחינת מקום דור ודור שהם בחינת זמן נמשכו מבחינת מלכותו יתברך וממשלתו יתברך, אבל ממהותו ועצמותו כביכול רחוקים הם מאד בתכלית. ואי לזאת יתמרמר נפשו מאד כאשר ישים אל לבו ירידה זו

כאשר ישים מרירות בנפשו על החשך המסתיר אלהותו, שלא נראה לעיני בשר כי אם בחי' מקום וזמן, והם רחוקים מאור פניו יתברך, דלית מחשבה תפיסא ביה כלל³⁶.

ולא שייך בחינות מקום וזמן אלא בבחינת מלכותו יתברך, שאז שייך לומר מלך מלך ימלוך כו', וכדכתיב "מלכותך מלכות כל עולמים, וממשלתך בכל דור ודור" – שה'עולמים', שהם בחינת מקום – 'דור ודור', שהם בחינת זמן – נמשכו מבחינת 'מלכותו' יתברך ו'ממשלתו' יתברך.

אבל ממהותו ועצמותו³⁷ כביכול רחוקים הם מאד בתכלית.

כלומר: בכדי לעורר אהבה זו דבחי' אהרן, צריכים להתבונן באותה ההתבוננות הנ"ל, אלא שעיקר מחשבת האדם בזה הוא בענין המרירות שבזה, ר"ל, מכיון שכל העולמות הם נמשכים מבחי' הארה בעלמא ממנו יתברך, ובמילא אין שום גילוי אלקות בתוכם, והם רחוקים בתכלית מעצמותו יתברך, שבו יתברך לא שייך כלל ענין

עד רום המעלות, ולא כדי לדבקה בו יתברך בלבד לרוות צמאון נפשם הצמאה לה', כמו שכתוב 'הוי כל צמא לכו למים' . . . אלא כדפירשו בתיקונים: 'איזהו חסיד, המתחסד עם קונו, עם קן דיליה, לייחדא קודשא בריך הוא ושכינתיה בתחתונים', וכמו שכתוב ברעיא מהימנא פרשת תצא: 'כברא דאשתדל בתר אבוי ואימיה, דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה ורוחיה ונשמתיה כו', ומסר גרמיה למיתא עלייהו למיפרק לון' כו' (תניא פרק י', כמצויין בהגהת הצ"צ כאן).

[ועכשיו הולך ומבאר מהי ההתבוננות

הפרטית שמעוררת אהבה זו:]

ואהבה זו באה על ידי אותה ההתבוננות עצמה שבקריאת שמע באחד.

אהבה זו של בחי' אהרן התעוררותה גם כן על ידי ההתבוננות בענין ביטול העולמות לגבי מהותו ועצמותו יתברך, כפי שנתבאר לעיל בבחי' אברהם אבינו.

[רק שהתבוננות זו הדגשתה בפרט אחר,

כפי שממשיך:]

הידוע שהוא ית' עצמו הוא שלילת החיוב ושלילת השלילה, היינו, שא"א לומר מה הוא, וכך א"א לשלול ולומר שזה איננו הוא, מאחר שהוא פשוט בתכלית הפשיטות, ואי אפשר להגדירו בשום גדרים, אף בגדרים רחניים.

36. תיקוני זהר (בהקדמה) יז, א.

37. 'עצמות', היינו – מהותו ועצמותו ית' כפי שהוא מצד עצמו, לפני שצמצם את עצמו, כביכול, כדי לגלות אורו אל הנבראים להוותם ולהחיותם. ובמהותו ועצמותו ית' לא שייך שום תוארים וגדרים כלל, וכלשון

ורִיחֹק זֶה, אֲשֶׁר יֵרְדֶה נִפְשׁוֹ מֵאֵד מֵאֵד בְּשֶׁפֶל הַמְדֻרְגּוֹת רְחוֹק מֵה' בְּתַכְלִית, וַיִּצְעַק אֶל ה' ב' צ ר לוּ לְהֵאִיר לוֹ אוֹר ה' בְּתוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וּמִסֶּךְ הַמְבְדִּיל³⁸, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב מִי לִי בַשָּׁמַיִם, וְעַמֶּךָ לֹא חִפְצָתִי בָאָרֶץ, כֹּלֵה שְׂאֵרֵי וּלְבָבִי, צוּר לְבָבִי וְחֻלְקִי אֱלֹהִים לְעוֹלָם³⁹, דִּהְיִינוּ שִׁיחִיה הַתְּגִלּוֹת אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם כְּנוֹכַר לְעֵיל.

מַחֲמַת הַתְּבוֹנָנוֹת וּמַחֲשֶׁבֶה זֶה בַּעֲנִין הַמְרִירוֹת מִיִּרְדֶּה הַגְּדוּלָּה זֶה לְהִיּוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה הַשֶּׁפֶל וְהַחֲשׂוֹךְ מֵאֲלָקוֹת – אֲזִי יִצְעַק אֶל ה' בְּצַר לוֹ, הֵינִי, שִׁיִּצְעַק אֶל ה' מִכִּיּוֹן שֶׁהוּא שְׂרׁוֹי בַּמָּקוֹם צַר שֶׁאֵין בּוֹ שׁוֹם גִּילׁוֹי אֲלָקוֹת, וְצַעֲקָתוֹ לֵה' הִיא לְהֵאִיר לוֹ אוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וּמִסֶּךְ הַמְבְדִּיל שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה.

וְזֶהוּ עֲנִין הָאֲהָבָה שֶׁל אַהֲרֹן מְלַמְעֵלָה לְמַטֵּה, שֶׁהִיא הַתְּעוֹרְרוֹת הָאָדָם לְהַמְשִׁכַת אֲלָקוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ מְלַמְעֵלָה לְמַטֵּה מַחֲמַת גּוֹדֵל הִירִידָה שֶׁנִּמְצָא בְּעוֹלָם חֲשׂוֹךְ שֶׁאֵין שֵׁם שׁוֹם גִּילׁוֹי אֲלָקוֹת.

[וְעַתָּה יְבָאֵר הַפֶּסֶק מִי לִי בַשָּׁמַיִם כו' שֶׁהוּבָא לְעֵיל בְּנוֹגַע לְהֵאֲהָבָה שֶׁל אֲבֵרָהם – מֵתַאִים עִם הַבִּיאוֹר כֹּאֵן בְּבַחִי הָאֲהָבָה שֶׁל אַהֲרֹן, שֶׁהִיא מְלַמְעֵלָה לְמַטֵּה:]

וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב³⁹ "מִי לִי בַשָּׁמַיִם, וְעַמֶּךָ לֹא חִפְצָתִי בָאָרֶץ, כֹּלֵה שְׂאֵרֵי וּלְבָבִי, צוּר לְבָבִי וְחֻלְקִי אֱלֹהִים לְעוֹלָם"⁴⁰.

דִּהְיִינוּ, שִׁיחִיה הַתְּגִלּוֹת אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם, כְּנוֹכַר לְעֵיל. זֶהוּ הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל כְּתוּב זֶה, דְּמֵאֲחֵר

הַמָּקוֹם וְהַזְמַן (דִּזְהוּ עֵיקַר גְּדֵר שֶׁל הָעוֹלָם בְּכָלֵל), וְהָרִי מַחֲמַת מַחֲשֶׁבֶה זֶה הָאָדָם בְּמִרְירוֹת גְּדוּלָּה עַל כֵּךְ שֶׁהוּא נִמְצָא בְּעוֹלָם נִמּוֹךְ זֶה, שֶׁלֹּא נִרְאֶה לְעֵינֵי בָשָׂר כִּי אִם בַּחֲי' מָקוֹם וְזִמָּן, וְהֵם רְחוֹקִים מֵאֹר פְּנִי יִתְבָּרֵךְ, דְּלִית מַחֲשֶׁבֶה תְּפִיסָא בִי כָלֵל.

[וְעַתָּה יְבָאֵר מֵהִי הַתּוֹצֵאָה שֶׁל הַתְּבוֹנָנוֹת זו (-) הַמְרִירוֹת עַל רִיחֻקוֹ מֵאֲלָקוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ:]

וְאִי לִזְמַת, יִתְמַרְמַר נִפְשׁוֹ מֵאֵד כֹּאֲשֶׁר יִשִּׁים אֶל לְבָבוֹ יִרְדֶּה זֶה וְרִיחֹק זֶה, אֲשֶׁר יֵרְדֶה נִפְשׁוֹ מֵאֵד מֵאֵד בְּשֶׁפֶל הַמְדֻרְגּוֹת רְחוֹק מֵה' בְּתַכְלִית.

- שִׁירְדָה בִּירְדָה עֲצוּמָה מֵאֹד, בְּאֹפֶן שֶׁשׁוּב אֵין לֵה שׁוֹם עֶרֶךְ וַיִּחַס לְמִקְוֶה וּשְׂרָשָׁה בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ.

[וְעַל פִּי זֶה יְבָאֵר כֹּאֵן הַטַּעַם שֶׁאֲהָבָה זֶה הִיא בְּבַחִי 'מְלַמְעֵלָה לְמַטֵּה', "שֶׁכֵּל חִפְצוֹ וְתִשְׁוִקְתּוֹ לְהִיּוֹת נִגְלָה כְּבוֹד ה' לְעֵינֵי בָשָׂר, שִׁיחִיה גִּילׁוֹי אֱלֹהֵינוּ יִתְבָּרֵךְ לְמַטֵּה כְּמוֹ לְמַעֲלָה" (ל' אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן לְעֵיל):]

"וַיִּצְעַק אֶל ה' בְּצַר לוֹ"³⁸ לְהֵאִיר לוֹ אוֹר ה' בְּתוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וּמִסֶּךְ הַמְבְדִּיל³⁹.

הַנְּהוּת צִמַח צֶדֶק

יֵא. וּכְמוֹ שֶׁבַּמָּקוֹם אַחֵר בְּד"ה 'לְחִבֵּין פִּירוּשׁ י"ג מְדוּת מִי אֶל כְּמוֹךְ' כו', בְּפִירוּשׁ וְעִנִּין 'תְּשׁוּבָה קִדְמָה לְעוֹלָם' [לְקו"ת דְּרוּשִׁים לְר"ה סָא, א]: "וּכְשִׁישִׁים הָאָדָם הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה עַל לְבָבוֹ, שֶׁכֵּל הָעוֹלָם הוּא תַּחַת הַזְּמַן, וְהַזְּמַן הוּא נִחְשָׁב בְּרִגְעָה לְפָנָיו ית', שֶׁהוּא לְמַעֲלָה מִהַזְּמַן, וְאֵין לְפָנָיו שׁוֹם הַתְּחַלְקוֹת זְמַן כָּלֵל, וְהִיתָה לְבָבוֹ כִּיקוֹד אֲשֶׁ בּוֹעֵרֶת וְתַכְלָה נִפְשׁוֹ לְדַבְּקָה בּוֹ ית'. וְזֶהוּ 'תְּשׁוּבָה קִדְמָה לְעוֹלָם', שֶׁאֵין הִפֵּי' שֶׁהִיתָה קוֹדֵם בְּרִיאַת הָעוֹלָם, שֶׁאִם אֵין עוֹלָם, אֵין עוֹן אֲשֶׁר חָטָא, וְאֵין תְּשׁוּבָה. אֲלֵא הָעִנִּין, שֶׁהַתְּשׁוּבָה בְּכָלֵל הַנֶּפֶשׁ הוּא לְמַעֲלָה מִהַזְּמַן וְהָעוֹלָם, שֶׁהוּא לְדַבְּקָה בּוֹ ית' בְּאוֹר א"ס ב"ה, שֶׁאֵין לְפָנָיו שׁוֹם הַתְּחַלְקוֹת זְמַן כָּלֵל, שֶׁמַּחֲמַת הַתְּבוֹנָנוֹת הַזֶּה בֹּא לְיַד תְּשׁוּבָה בְּכָלֵל הַנֶּפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁ'אֲנִי הוִי' לֹא שְׁנִיתִי, וְאַתָּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם, פִּי, שֶׁאֵין לָכֵם כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ, הִרִי שְׁכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ הוּא מַחֲמַת שׁוֹלָא שְׁנִיתִי, וְעִי"ז יִמְשִׁיךְ אֲלָקוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַלִּיּוֹת לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים". יב. עִי"ן מ"ש מוֹה בְּד"ה 'בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתִּי'.

והנה על ידי אתערותא דלתתא במרירות וצעקה זו, גורם אתערותא דלעילא, עד שיערה רוח ממרום להיות נגלה כבוד ה' וראו כל בשר, עין בעין וגו'⁴⁰, כשם שמלמעלה למטה כולא קמיה כלא חשיב, כך ממטה למעלה יראה לעיני כל בשר כמו למעלה.

וזהו בחינת אהרן אותיות נראה⁴¹. וכמו שכתוב אשר עין בעין נראה אתה

דכל המשכה הבאה מלמעלה מוכרח להיות מקודם התעוררות מלמטה מצד האדם.

וכך הוא בענין עבודה זו דבחי' אהרן הכהן, דעל ידי התעוררות האדם במרירות עצומה על מצבו הירוד כנ"ל, ובמילא ירצה בהמשכת אלקות למטה כמו שהוא בגילוי למעלה, הנה, על ידי רצון ותשוקה זו ('אתערותא דלתתא'), יומשך התעוררות למעלה, ולעתיד לבוא אכן יתגלה אלקותו יתברך למטה בגילוי ממש.

וזהו פירוש הכתוב 'ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדו' וגו', דהיינו, שיתגלה אלקותו יתברך למטה בגילוי רב כמו שהוא למעלה, עד שגם כל בשר יראה ויכיר בעין שכלו אלקותו יתברך.

וזהו התוכן הפנימי במה שנאמר 'עין בעין יראו', דלעתיד כאשר יתגלה אלקותו יתברך למטה יראה בעין שכלו אלקות בדיוק כמו שהוא יתברך רואה את אורו המתפשט ממנו, דהיינו, שמבט האדם יהי' כמו המבט דלמעלה, ד"כשם שמלמעלה למטה כולא קמיה כלא חשיב, כך ממטה למעלה יראה לעיני כל בשר כמו למעלה" (ל' אדמו"ר הזקן לעיל).

וזהו בחינת אהרן – אותיות נראה⁴².

שבחי' שמים – עולמות עליונים, ובחי' ארץ – עולמות תחתונים, המה כלא חשיבי קמיה יתברך, ונמשכים מבחי' הארה בעלמא של אלקות, לפיכך, 'כלה שארי ולבבי, צור לבבי וחלקי אלקים לעולם', דהיינו, הנני רוצה ומשתוקק שיתמלא כוונתו יתברך בבריאת כל העולמות, שיהי' גילוי אלקותו יתברך כפי שהוא למעלה גם למטה בגילוי רב ועצום; וזהו 'חלקי אלקים לעולם', 'לעולם' דייקא (ולא לנצח וכיוצא בזה), כלומר, שיומשך ויתגלה אלקותו יתברך למטה בעולם הזה התחתון, כמו שהוא למעלה.

והנה, על ידי 'אתערותא דלתתא' במרירות וצעקה זו, גורם 'אתערותא דלעילא', עד שיערה רוח ממרום [לע"ל] להיות 'נגלה כבוד ה' וראו כל בשר'⁴⁰, "עין בעין וגו'"⁴¹ [יראו]⁴¹, כשם שמלמעלה למטה כולא קמיה כלא חשיב, כך ממטה למעלה יראה לעיני כל בשר כמו למעלה.

ידוע הכלל המובא בספרי קבלה ש'באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא', שעל ידי התעוררות האדם למטה בעבודתו את ה', יומשך מלמעלה המשכה עליונה בהתאם להתעוררות זו. ע"ד אמרם ז"ל (יומא ל"ט ע"א): 'אדם מקדש עצמו מעט מלמטה, מקדשין אותו הרבה מלמעלה'.

הנחות צמח צדק

יג. וכמ"ש במקום אחר בד"ה 'בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע'. ועיין באדרא דף קל"ז, א'. יד. כמ"ש בזהר פרשת אמור דף ק"ג תחלת עמוד א' ובמקדש מלך ובהרמ"ז שם.

41. ישעיה נב, ח.

40. ישעיה מ, ה.

ה' ועננך עומד עליהם, פירוש עין בעין יראו גילוי אלהותו דכולא קמיה כלא חשיב, והענן והחשך שמסתיר, יראו שהוא עננך, שממך הכל, אם כן אין ל ב שום הסתר והעלם לפניו יתברך ח"ו, שלפניו כחשיכה כאורה. ואהבה זו

פירוש: "עין בעין יראו" גילוי אלהותו, ד'כולא קמיה כלא חשיב'.

היינו, שלעתיד לבא, על ידי האתערותא דלתתא בעבודת בחי' אהרן, יתגלה אלקותו יתברך למטה כמו למעלה, וכולם יראו דכולא קמיה כלא חשיב ממש, וכמו שכתוב 'עין בעין יראו'. וזהו סוד הכתוב 'עין בעין נראה אתה ה'', דלעתיד נראה (בלשון עתיד) גילוי אלקותו יתברך למטה.

וה'ענן' והחשך שמסתיר, יראו [אז] שהוא "עננך", שממך הכל, אם כן, אין שום הסתר והעלם לפניו יתברך ח"ו, שלפניו "כחשיכה כאורה"⁴².

וכן כאשר יהי' גילוי אלקות למטה לעתיד לבוא, כולם יראו ויכירו ש'עננך עומד עליהם', 'עננך' דייקא. כלומר, הענן מורה על החושך וההסתר על אלקותו יתברך שהי' בזמן הגלות, כמו הענן הגשמי שמסתיר על אור וזיו השמש מלהתפשט למטה. ולעתיד כשכולם יראו האמת דכולא קמיה כלא חשיב, אזי יראו שגם בחי' ההעלם וההסתר על אלקות בא מהקב"ה, דממך הכל, דגם בחי' ההעלם על אלקות נמשך ממנו יתברך, וזהו 'עננך', שהענן שמסתיר אלקות,

על פי הביאור לעיל בענין עבודת אהרן, שהוא התשוקה להמשכת אלקות מלמעלה למטה יומתק גם מדוע נק' בשם 'אהרן' דוקא. שכן אהרן הוא אותיות נראה, וזהו כל ענין עבודתו המיוחדת, שעל ידי אתערותא דלתתא במרירות וצעקה, גורם אתערותא דלעילא, עד שיומשך אלקות למטה ממש, באופן שיראה לעיני כל בשר גילוי האלקי כמו שהוא למעלה.

ובמו שכתוב⁴² "אֲשֶׁר עֵין בְּעֵין נִרְאָה אֶתָּה ה' וְעֲנַנְךָ עֹמֵד עֲלֵיהֶם".

ועל פי הנ"ל בעבודת אהרן יבואר גם פירוש הפנימי בכתוב זה.

דעל פי פשטות תוכן הכתוב הוא, דמתאר גודל חיבת הקב"ה לעמו, שאתה ה' שוכן בקרבם, ועין בעין אתה נראה להם, וענני הכבוד של השי"ת היה הולך לפניהם, ואילו הי' הקב"ה משמיד אותם ח"ו מחמת שישראל לא האמינו בו יתברך, היו המצריים אומרים 'מבלתי יכולת ה' להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם וישחטם במדבר'.

[ומבאר פי' הכתוב ע"פ חסידות בהתאם

למה שמבואר לעיל בבחי' אהרן הכהן:]

42. במדבר יד, יד.

43. תהלים קלט, יב.

"ובזה יובן הפסוק 'גם חשך לא יחשיך ממך, וכחשיכה כאורה', ולכאורה יש להפליא למה נכתבו ב' כפי"ן ב'חשך' ו'אור' – 'כחשיכה כאורה', והוה ליה למימר 'חשיכה כאורה', מאחר שלא בא לרמז רק שגם חשך נחשב כאור, וכמ"ש 'גם חשך לא יחשיך ממך' [- שהחושך אינו מחשיך ומעלים לפניו, אלא הוא נחשב כמו אור גבי'] כו'. אך הענין הוא כנ"ל, דאם היה אומר 'חשיכה כאורה' אינו מרמז רק שהארת אור אין סוף שבחכמה, להיות

למעלה מן ההשתלשלות, גם חושך – הוא העלול – ידמה לאור – שהוא העילה, אבל לא היה ידוע שגם האור שיה בערך לחושך, והיינו, ששניהם שוין לגמרי, עד שגם בבחי' הביטול שלהם אין לאחד קדימה על זולתו, והוא טעם שלא נמצא שם מציאות שם עילה ועלול כלל כנ"ל, על כן אמר 'כחשיכה כאורה' בשני כפי"ן, להורות שגם האור שיה לחשך, וכמאמר: 'כתר עליון, אף על גב דאיהו אור צח כו', אולם איהו לגבי עילת העילות' כו', משום דהאור נחשב שם כחושך, וגם החושך נחשב שם כאור" (סידור ע' רצז, ג - ד).

שבבחינת ראייה זו נקרא אהבה רבה, שהיא למעלה מבחינת אהבת עולם בחי' מקום וזמן כו', והיא קרבת ה' ממש במהותו ועצמותו כביכול, ונקראת מלמעלה למטה וכו' והמשכיל יבין⁴⁴. וזאת יהיה חפצו ותשוקתו של אדם ואחר זה ימשוך, להיות עזה כמות אהבה ורשפיה רשפי אש שלהבת יה רק לזאת שיהיה גילוי אלהותו יתברך, וכאשר החשך מכסה ומסתיר ומעלים

באמת הוא ממך, והיינו הקב"ה שהוא מעלים על עצמו כביכול.

בחי' האהבה של אהרן נק' 'אהבה רבה', כי היא רבה וגדולה יותר מהאהבה של אברהם.

אהבה זו היא קירבת ה' ממש, היינו במהותו ועצמותו יתברך כביכול. ואהבה זו אינה תלויה בעבודת האדם מלמטה, אלא היא באה ונמשכת אל האדם מלמעלה למטה, מבחי' ומדריגת אהרן הכהן, שהוא הרועה הרוחני שמשפיע אהבה רבה ועליונה זו לנשמות ישראל⁴⁵.

ומאחר שאהבה זו איננה תלוי' בכחות המוגבלים של האדם, ומחמת התבוננותו בעולמות המוגבלים, אלא היא נמשכת ונשפעת מלמעלה מבחי' אהרן דלעילא, לכן איננה נמדדת ומוגבלת כלל, אלא היא "קירבת ה' ממש במהותו ועצמותו כביכול".

וזאת יהיה חפצו ותשוקתו של אדם, ואחר זה ימשוך, להיות "עזה כמות אהבה"⁴⁶, ו"רשפיה רשפי אש שלהבת יה"⁴⁷ רק לזאת - כלומר, שימשוך את עצמו באהבה עזה רק להמטרה הזאת: שיהיה גילוי אלהותו יתברך, וכאשר

ואם כן, שגם ההעלם נמשך ממנו יתברך, הרי אין שום הסתר והעלם לפניו יתברך כלל, כי הכל הוא מהקב"ה, גם ההסתר עליו⁴⁴. וזהו שלפניו יתברך 'כחשיכה כאורה', שהן החושך והן האור – העלם וגילוי – שוין ממש לפניו, כי הכל הוא התפשטות ממנו יתברך, ומצידו יתברך האור והגילוי הוא בדיוק כמו ההעלם, כי באמת זהו הכל אלקותו יתברך ממש.

ואהבה זו שבבחינת ראייה זו – נקרא 'אהבה רבה', שהיא למעלה מבחינת 'אהבת עולם', [שהוא] בחי' מקום וזמן כו'. ונ'אהבה רבה' [זו] היא קרבת ה' ממש, במהותו ועצמותו כביכול, ונקראת 'מלמעלה למטה' וכו', והמשכיל יבין⁴⁵.

אהבה זו של בחי' אהרן היא למעלה מבחי' האהבה של אברהם אבינו – שהיא נק' אהבת עולם לפי שגלגלה מההתבוננות בביטול העולם (ולכן היא מוגבלת לפי הגבלת העולם, כנ"ל) – אבל

הנחות צמח צדק

טו. ועיין מ"ש בפרשת תצוה ע"פ 'ועשית כגדי לאהרן' כו'.

44. כידוע שאין עצם מסתיר על עצמו, ולכן אין יד האדם יכול להיות כסוי ראש, כי באמת אין זה כסוי, אלא זהו ידו שלו.
45. כלומר, הגם שמבואר לעיל שאהבה זו נמשכה ונתעוררה על ידי התבוננות האדם מלמטה בגודל הריחוק שלו וכל העולמות מאלקות, דעל ידי המרירות

46. שה"ש ח, ו.
47. שם.

קדושתו יתמרמר מאד טז.

ד. ובוזה יובן מה שתקנו בתפלת שמונה עשרה סלח לנו כי חטאנו אחר קריאת שמע, שמקבל עליו עול מלכות שמים ומצות ואהבת. כי הנה כתיב אוילים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו. פירוש על עונותיהם הם מתענים ועושים תשובה, ופשעם שגדלה מעונותיהם כי פשעים אלו המרדים⁴⁸, אף על

לא רק לבחי' האהבה של אברהם, אלא להאהבה רבה של אהרן הכהן – יובן הטעם מדוע תקנו אנשי כנסת הגדולה בתפלת שמ"ע ברכת 'סלח לנו כי חטאנו', לאחר התעוררות זו בק"ש דוקא. דלכאורה קשה, אחרי שהאדם מקבל עליו עול מלכות שמים בק"ש ומגיע לאהבה גדולה אל ה', הרי אז אינו שייך לשום עבירה ועון כלל, ומדוע דוקא לאחר ק"ש תקנו לומר 'סלח לנו'?

[ובכדי להבין זה יש להקדים:]

כי הנה, כתיב⁴⁹ "אוילים מדרך פשעם, ומעונותיהם יתענו".

על פי פשוטות משמעות כתוב זה היא, ד'אוילים', ר"ל, חוטאים (מצו"ד), שהאנשים נעשים אוילים מחמת פשעם וחטאתם, ומפני עונותיהם המה מעונים בחולי ומכאוב.

[וממשיך לבאר הפירוש הפנימי בזה:]

פירוש: על עונותיהם הם מתענים ועושים תשובה.

דהיינו, שמפרש מה שכתוב 'מעונותיהם יתענו' – מלשון תענית וצום, דהיינו, שבדרך כלל אנשים מכירים שחטאו, ועל זה הם מתענים ועושים תשובה.

ו'פשעם', שגדלה מעונותיהם – כי 'פשעים'⁵⁰ אלו המרדים⁵¹ – אף על פי כן, הם 'אוילים'

החשך מכסה ומסתיר ומעלים קדושתו, יתמרמר מאד טז.

עם היות שאהבה זו של בחי' אהרן היא אהבה רבה ועליונה עד למאד, ולכאורה למעלה היא ממנו לגמרי, מ"מ, זאת יהי' חפצו ותשוקתו של אדם, ואחר זה ימשוך את עצמו, להיות בבחי' אהבה עליונה זו, שנאמר עליה 'עזה כמות אהבה', ו'רשפיה רשפי אש שלהבת י"ה' ממש, שהיא אהבה רבה הבאה מלמעלה כמתנה מאת ה', ולכן היא 'שלהבת י"ה' ממש.

דהיינו, שזאת תהי' כוונתו האמיתית של האדם בעבודתו את ה', להגיע לידי זה שכל רצונו הוא שיהי' גילוי אלקות, ולאידך, כאשר החשך מכסה ומסתיר ומעלים קדושתו, יתמרמר מאד.

פרק ה

ביאור פנימי בתפלת 'סלח לנו' שבשמונה עשרה

ד. ובוזה יובן מה שתקנו בתפלת שמונה עשרה [ברכת] 'סלח לנו כי חטאנו' אחר קריאת שמע, שמקבל עליו עול מלכות שמים⁴⁸, ומצות 'ואהבת'.

על פי הביאור הנ"ל בענין גודל האהבה שהאדם יכול להגיע אליה באמרו 'ואהבת' – היינו,

הנחות צמח צדק

טז. ועיין מ"ש סוף ד"ה 'שימני כחותם', מענין: 'כי עזה כמות אהבה' [תו"א פב, א משו"ה והנה, עד פב, ג שו"ה אך – בענין שתי האהבות, אהבת עולם של אברהם, ואהבה רבה של אהרן]. יז. ועמ"ש בד"ה כנשר יעיר מענין כי

50. יומא לו, ב.

48. ברכות יג, א.

49. תהלים קז, יז.

פי כן, הם אוילים מהם, כי לא ידעו דרך פשעם. ולא מפשעם ממש, אלא מדרך פשעם, כי הדרך הגורם לפשע ומרד הוא פריקת עול מלכות שמים, והיינו לפי שאינו נראה לעיני בשר כמו מלך בשר ודם. ולפיכך בקריאת שמע שמקבל עול מלכות שמים ומאריך באחד, ועל ידי זה מגיע לואהבת להיות חפץ בגילוי אלהותו יתברך ושללא יחשיך החשך ממנו, ואזי יתמרמר הוא מאד ויבין שיש חטא ופשע שעל ידי זה החשך מחשיך, שהוא רחוק מאור פניו יתברך בתכלית, ואזי אומר בשמונה עשרה סלח לנו וכו' י"ה.

ילך, וזה מביא לידי מרידה במלכותו יתברך ממש, דמאחר שאין עול אדונו עליו, הרי לא איכפת ליה כלל מה שיצוה עליו, כי הוא חפשי בעצמו.

[והסיבה לענין הפריקת עול היא:]

והיינו, לפי ש[הקב"ה] אינו נראה לעיני בשר כמו מלך בשר ודם - לכן האדם אינו מרגיש שצריך לקבל עולו.

[ועל פי זה חוזר לבאר מדוע תקנו תפלת

'סלח לנו' בשמונה עשרה לאחר ק"ש דוקא:]

ולפיכך, בקריאת שמע שמקבל עול מלכות שמים, ומאריך ב'אחד'⁵¹, ועל ידי זה מגיע ל"ואהבת", להיות חפץ בגילוי אלהותו יתברך, ושללא יחשיך החשך ממנו⁵² - ואזי, יתמרמר הוא מאד, ויבין שיש חטא ופשע, שעל ידי זה החשך מחשיך, שהוא רחוק מאור פניו יתברך בתכלית, ואזי אומר בשמונה עשרה 'סלח לנו' וכו' י"ה

הנהות צמח צדק

פשענו וזהו והם פשעו ב'. פי' כי היינו ע"ד מ"ש ב'פ' אחרי דס"ו ע"ב ב'פ' כי נשבעתי וב'פ' נשא דק"ל ע"א ועב"ז הם אוילים מדרך פשעם. יח. ועיין מ"ש בד"ה 'מה מוכו', גבי והתשובה השלישית [לקו"ת פ' בלק עד, א]: "והתשובה השלישית היא: שאע"פ שהוא סור מרע בתכלית, וגם ועשה טוב בתכלית, אזי התשובה גדולה יותר, והוא כדכתיב (מלאכי ג' ז') 'שוכו אלי ואשובה אליכם', פי', כמ"ש במ"א ב'פ' 'כל ימיו בתשובה', דאין ר"ל על עבירות ח"ו,

מהם - אינם שמים לב עליהם, כי לא ידעו דרך פשעם.

פירוש תחילת הכתוב על פי חסידות הוא, ש'פשעם' הוא בגדר אחר מענין עונותיהם הנאמר בסוף הפסוק, כידוע מה דאיתא בגמ' על ענין הפשע, ד'פשעים אלו המורדים', ענין המרידה במלכות השי"ת. והגם שענין הפשע גדול כ"כ, אעפ"כ, 'אוילים מדרך פשעם', 'פי', שהם אוילים, שידעו דרך הפשע, ואינם מרגישים פשעם כלל" (מאה"ז תקס"ב ח"ב תנו).

[עתה יפרש דיוק הלשון 'אוילים מדרך

פשעם']

ולא מפשעם ממש, אלא מדרך פשעם, כי הדרך הגורם לפשע ומרד הוא פריקת עול מלכות שמים.

וזהו דיוק הלשון 'דרך פשעם', כלומר, שהדרך המביא וגורם לפשע ומרד הוא פריקת עול מלכות שמים. שכן כאשר אינו מרגיש עולו יתברך שעליו, ממילא הוא חפשי בעצמו ובשרירות ליבו

51. דוהי האהבה של בחי' אהרן הנ"ל.

52. ראה ברכות יג, ב.

אך לא די במרירות זו מהתבוננות שבשעת קריאת שמע ותפלה לבר, רק שצריך לקבוע עתים. ולכן תקנו עת קבוע בתיקון חצות לקבוע מרירות זו בנפשו. וזהו בזכרנו את ציון, שהיא נקודת מלכות שמים כמו שכתוב במקום

עוד זמנים ביום לעורר מרירות זו, כי על ידי זה יבין ויכיר שהוא רחוק מאוד פניו יתברך בתכלית, ובמילא יכיר גם ענין הפריקת עול שבו, ובמילא ירצה להשתפר ולקבל עולו יתברך עליו כל היום, ולא רק בשעת ק"ש ותפלה.

ולכן, תקנו עת קבוע בתיקון חצות [כדי] לקבוע מרירות זו בנפשו.

הסיבה לכך שתקנו חז"ל עת קבוע להתעוררות מרירות זו בתיקון חצות (כנוסף לשעת ק"ש ותפלה כנ"ל), כי זהו ענינו של תיקון חצות שהאדם מעורר בנפשו מרירות על חורבן בית המקדש, הן בית המקדש הכללי, והן בעולם הקטן, היינו בנפשו פנימה, על שאין שום גילוי אלקות בנפשו.

ומטרת ענין זה הוא כדי לקבוע מרירות זו בנפשו באופן קבוע, ולא רק בשעת ק"ש לחוד, ובזה יקבל עולו יתברך גם בשאר היום.

וזהו "**בְּזִכְרָנוּ אֶת צִיּוֹן**"⁵³, שהיא נקודת מלכות שמים, כמו שכתוב במקום אחר⁵⁴.

ועל פי זה יובן פירוש הפנימי במה שכתוב 'בזכרנו את ציון' (שהוא גם א' המזמורים שאומרים על חורבן הבית בתיקון חצות), ד'ציון' מורה על

"וזהו הטעם שאנו אומרים בשמונה עשרה דוקא 'סלח לנו', להיות כי כל מה שהתבונן ביותר העמקות בק"ש וסדר השבחים בפסוקי דזמרה בהתלהבות רשפי אש של מטה, צעק לבם כו' – יותר נתעורר למעלה אש של מעלה אהבה רבה וכו', ואז 'גם שמים לא זכו בעיניו' כו', מאחר דלגבי עצמות המאציל כלא חשיבי המשפיע עם המקבל, סובב וממלא כו', וגם למטה נתגלה גם כל דק שבדקין שבתעורבות טוב ורע, ואז נעשה חוטא גדול גם בדקות הרע, ואומר 'סלח לנו כי חטאנו' כו', מפני שחוט השערה נדמה כהר לגבי אמייתית בעל האמת כו', כמשל מי שעומד לפני מלך, שגם תנועה קלה בפריקת העול האימה כמרד יחשב, וגם כל יגיעותיו לא יזכו בעיני המלך, לפי שלגבי רוממות המלך אין לך דבר שיספיק כו'" (תו"א הוספות קיא, ד).

אך, לא די במרירות זו מהתבוננות שבשעת קריאת שמע ותפלה לבר, רק שצריך לקבוע עתים [נוספים למרירות זו].

אף שמבואר שזמן התעוררות המרירות בנפשו מחמת ההעלם והסתור על אלקות הוא בק"ש דוקא, מ"מ, לא די במרירות זו, אלא צריך לקבוע

הנחות צמח צדק

דא"כ, מהו 'כל ימיו'? אלא התשובה היא על הריחוק, כי אף שהוא עושה טוב ומקיים המצות, עכ"ז, יכול להיות עדיין בבחי' 'יש' ודבר, וגם אפילו אהבה עדיין הוא בבחינת 'יש מי שאהב'. ועיקר התשובה הוא כמו שכתוב 'וההרחק תשוב אל האלקים' כו', דהיינו, שירצה לשוב למקורו ושרשו, בחי' 'ישראל' עלה במחשבה, והיינו, שירצה ליכלל ולדבק בעצמות אור א"ס ב"ה, שהוא למעלה מעלה מבחי' ממכ"ע וסוכ"ע, שאינו בגדר עלמין כלל כו', וכמאמר: 'המתנשא מימות עולם'.

53. תהלים קלז, א.
54. ראה לקו"ת פ' דברים סוף ד"ה 'ציון במשפט תפדה' במדבר-ד ע' א'תפד.

53. תהלים קלז, א.
54. ראה לקו"ת פ' דברים סוף ד"ה 'ציון במשפט תפדה' במדבר-ד ע' א'תפד.

אחר. ועל ידי המרידות זוכה לבחינת גילוי אלהותו יתברך כנזכר לעיל י"ט.^כ

להמשכת גילוי אלקות למטה כמו למעלה. אך בתחילה צריך האדם לעורר מרידות בנפשו מחמת גודל ההעלם והסתור על אלקותו יתברך, ואזי יתעורר ברצון תקיף להמשכת גילוי אלקות למטה. ועתה מבאר דהא בהא תליא, שעל ידי המרידות שמעורר בנפשו הרי הוא זוכה לבחי' גילוי אלקות.

ואחד⁵⁵ הטעמים לזה (שע"י מרידות זוכה לגילוי אלקות) הוא (כמובא בהגהות הצ"צ לכאן):

"היינו, כמ"ש הרח"ו ע"פ מאמר רז"ל (פ"ה דברכות דל"ב ע"ב): 'ואע"פ ששערי תפלה ננעלו, שערי דמעה לא ננעלו, שנאמר 'אל דמעתי אל תחרש' (תהלים ס"ו ל"ט, י"ג). ופירש הרח"ו – משום דבדמעה מעורר עיניים העליונים, שהם נצח והוד דחכמה כו'.

וביאור הדברים, היינו, כמבואר לקמן פ' ראה סוף ד"ה 'כי תשמע בקול', ענין 'לעשות הישר בעיני ה'', היינו, בחי' עיני הוי' אל צדיקים, כשם שמלמעלה למטה כולא קמיה כלא חשיב, כך מלמטה למעלה [מחמת הגילוי אלקות] יראה לעיני בשר כמו [שהוא] למעלה. והמשכה זו [וגילוי זה] זהו ע"י הדמעות שמוריד מעיניו במרידות על ריחוקו מה' כו' . . . שעל ידי זה

נקודת מלכות שמים שיש בתוך נפשו. דהיינו, מאחר שנשמת כל אחד מישראל הוא חלק אלקה ממעל ממש, ו'בנים אתם להוי' אלקיכם' ממש, שהבן הוא עצמו של אביו, לכן, בפנימיות הנפש כל אחד מישראל רוצה בטבע לקבל עולו יתברך ולהיות עבד לאדונו האמיתי.

וזהו נקודת ענין סדר תיקון חצות, היינו, לעורר מרידות גדולה בנפשו מחמת חורבן בית המקדש והגלות פנימי שהוא שרוי בו, ובזה לזכור את בחי' 'ציון' שבו, היינו, לזכור שיש בו נשמה קדושה שרוצה לקיים פקודותיו יתברך בקבלת עול מלכות שמים שלימה, ועל ידי זכרון זה לקבל עליו עולו יתברך בפועל ממש במשך כל היום (שבא אחרי עבודה זו דתיקון חצות).

ועל ידי המרידות זוכה לבחינת גילוי אלהותו יתברך, כנזכר לעיל י"ט.^כ

בנוסף לכך שעל ידי המרידות ירצה לקבל עליו עול מלכות שמים בפועל ממש, הנה, ישנה עוד פעולה שבאה על ידי מרידות זו, ד"על ידי המרידות זוכה לבחי' גילוי אלקותו יתברך, כנ"ל."

כלומר, מבואר לעיל שענין האהבה שאהרן הכהן משפיע לכל נשמה הוא לרצות ולהשתוקק

הגהות צמח צדק

י"ט. [בהגהה זו מביא הצ"צ טעמים לזה שדוקא על ידי המרידות זוכה לבחי' גילוי אלקותו ית':] ועיין מ"ש הטעם בזה בד"ה 'והנה מנורת זהב' – כי מרידות זו הוא ע"י בחינת 'בחכמה אתבריור', היפך מבחינת 'אווילים מדרך פשעם' כו', ובחכמה הוא גילוי אור אין סוף, 'הוי' בחכמה".^כ [בהגהה זו מביא הצ"צ עוד טעמים לזה שדוקא על ידי המרידות זוכה לבחי' גילוי אלקותו ית':] ועיין מ"ש לקמן עוד טעם בזה שע"י המרידות זוכה לגילוי אלקות. ועיין עוד מזה בד"ה 'והנה מנורת זהב'.

מהתעוררות אהבה ע"י התבוננות וכו', הן ההתבוננות שבצדיקים והן ההתבוננות דבינונים מצד הריחוק דנה"ב, כי זה בהגבלה ואא"פ לבוא לבחי' ביטול במציאות) יעו"ש היטב. וראה עוד בזה בד"ה 'ויאמר לו יהונתן' תשי"א.

55. וראה ד"ה קודש ישראל תשח"י סעיף ה' במעלת המרידות שהנה"ב מתפעלת ונעשה אצלו הרגש של מרידות אשר "רע ומר עזבך את הוי' אלוקיך" (ימיה ב', י"ט) שכזה מתבטלת הנה"ב ממצאותה, ועי"ז נגרמת עליה גם בנה"א (וענין זה נעלה יותר

והנה הגורם לשכר מצוה היא המצוה בעצמה, שהתורה והמצוות הן הם המשכת גילוי אלהותו יתברך למטה, וזהו היתה לי דמיתי לחם יומם ולילה באמור אלי כל היום איה אלהיך, פירוש שעל ידי הדמעה והמרירות

שהתורה והמצוות הן הם המשכת גילוי אלהותו יתברך למטה.

- והמשכת אלקות שע"י קיום המצוה זוהי שכרה האמיתית, שנמשך אלקותו יתברך למטה בנפש האדם המקיים את המצוה ועוסק בתורה.

וזהו "הִיתָה לִי דְמִעָתִי לֶחֶם יוֹמָם וּלְיָלָה בְּאֹמֹר אֵלֵי כָּל הַיּוֹם אֵינִי אֱלֹהֶיךָ"⁵⁷.

פירוש כתוב זה על פי פשוטו הוא: דמעות בכיותי המה לי במקום הלחם, ר"ל, ישבעו אותי כאילו אכלתי לחם, כי דמעות הבכי ימנעו האכילה, וכן נאמר בחנה 'ותבכה ולא תאכל'; וזה בעבור שאובי אמרו לי איה אלקיך, היינו, אם אלקים הוא, הרי יקום ויעזרך (ע"פ מצו"ד).

אך על פי הנ"ל, שהמשכת גילוי אלקות למטה תלוי בענין המרירות דוקא – יובן הכוונה הפנימית של כתוב זה.

פירוש, שעל ידי הדמעה והמרירות הנ"ל - בענין ההתבוננות של בחי' אהרן, זוכה ל'לחם', שהיא התורה⁵⁸, שנאמר בה "וְהָיְתָ בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה" - וזהו שנאמר בהכתוב דלעיל: 'דמיתי לחם יומם ולילה'.

- דהיינו, שמפרש מה שכתוב 'היתה לי דמיתי לחם יומם ולילה', דעל ידי שהיתה לי דמעה ומרירות הנ"ל, הרי על ידי מרירות זה עצמו זוכה

מעורר כביכול בחי' עיניים העליונים' להיות עיני ה' אל צדיקים, פקח עיניך וראה כו' [דהיינו, שיתגלה אלקותו יתברך מלמעלה למטה לעין כל, ובמילא כולם יראו האמת כפי שהוא ממבטו של הקב"ה, דכולא קמיה כלא חשיב ממש] (לקו"ת צו, ג-ד הוספה למאמר דידן).

פרק ו

המשכת גילוי אלקות בתורה ומצות היא רק ע"י התעוררות המרירות

[ועתה יבאר דמרירות זו שבתיקון חצות נותן כח להמשכת גילוי אלקות על כל היום. כי אף שבכדי להמשיך אלקותו יתברך למטה בפועל, הוא אך ורק על ידי קיום התורה ומצות במשך כל היום, מכל מקום בכדי שיהי' בכח התורה והמצוות להמשיך גילוי אלקות למטה כמו למעלה, מוכרח להיות מקודם התעוררות המרירות בנפשו:]

והנה, הגורם לשכר מצוה היא המצוה בעצמה⁵⁶. איתא באבות (פ"ד מ"ב): 'שכר מצוה מצוה'. לפי פשוטו הענין הוא (ע"פ פי' הר"ב) "שמך השמים מסייעין ומזמינים ביד מי שעשה מצוה אחת שיעשה מצוה אחרת כדי לתת לו שכר על שתיהן".

והפירוש הפנימי בזה הוא, שהשכר והתוצאה מהמצוה (הגילוי אלקי שעל ידו), בא מהמצוה עצמה, כפי שיבאר.

⁵⁶. ראה תניא פרק ל"ז ובליקוט פירושים ומראה מקומות שם.

⁵⁷. תהלים מב, ד. וראה תורת מנחם ח"ז עמ' 247.

⁵⁸. כדאיתא בבראשית רבה פ' ע, ס' ה: "לחם" (בהפסוק אודות חיבת הקב"ה לגרים: "ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה"), זו תורה, דכתיב (בדברי שלמה על חכמת

התורה): "לכו לחמו בלחמי". פי' מצו"ד: לכו לחמו – אם אין לכם משל עצמיכם, בואו הנה ואכלו בלחמי ושתי היין אשר מזגתי אני, והוא ענין מליצה לומר הלא חכמת התורה היא נחמדת מאירת עיניים חוננת דעה לההוגים בה, וכאילו מכרזת ואומרת: כל הרוצה ללמוד יבוא וילמוד, ואם צפון לבו משכל, אני אשכילו דעה.

הנ"ל זוכה ללחם שהיא התורה, שנאמר בה והגית בו יומם ולילה. לפי שהמרידות שאדם קובע בשעה זו בנפשו, גורם להמשכת גילוי אלהותו על כל היום. מה שאין כן אם ישים אליו לבו רק בשעת תפלה לבר, הנה אז הוא שעת הכושר למעלה שמתעורר למעלה מוחין דגדלות. אבל אחר התפלה כל היום אינו אלא על ידי התורה. וזהו באמרם אלי כל היום איה אלהיך, כלומר איה כל היום אלהיך שלא די בשעת תפלה לבר, אלא צריך להיות לחם יומם ולילה על ידי התורה שהיא גילוי אלקותו יתברך. ואין גילוי זה

הכושר למעלה, [לפי] שמתעורר למעלה 'מוחין דגדלות'⁶¹.

אבל אחר התפלה כל היום [המשכת אלקות] אינו אלא על ידי התורה.

אם האדם מעורר את המרידות בשעת התפלה לבר, הרי מרידות זו תספיק להמשכת גילוי אלקות רק באותו זמן.

אבל אחרי התפלה התעוררות זו חולפת ועוברת, וצריך עוד הפעם לעורר מרידות זו בנפשו, כדי שבכל היום יוכל האדם להמשיך אלקות על ידי קיום התורה ומצות. שכן אין אנו מתפללים כל היום, ולכן הגילוי אלקי שנמשך אז אינו קיים אחרי גמר תפלתו, ולכן זקוקים לעוד ענין להמשיך אלקותו יתברך כל היום, וזהו ע"י קיום התורה ומצות בכוח התעוררות המרידות מקודם לזה בתיקון חצות.

[ועל פי זה יבואר המשך הכתוב שהובא

לעיל – 'היתה לי דמעת' כו:]

וזהו "באמרם אלי כל היום איה אלהיך", כלומר: איה כל היום אלהיך - גילוי אלקותו יתברך, שלא די בשעת תפלה לבר, אלא צריך להיות "לחם יומם ולילה" על ידי התורה, שהיא גילוי אלקותו יתברך.

ללחם יומם ולילה, שהיא התורה, שנאמר בה והגית בו יומם ולילה.

[וממשיך לבאר הטעם שעל ידי המרידות

זוכה האדם לתורה, דלכאורה הרי האדם יכול

ללמוד ולעסוק בתורה גם ללא מרידות!]

לפי שהמרידות שאדם קובע בשעה זו⁵⁹ בנפשו, גורם להמשכת גילוי אלהותו על כל היום.

כאשר האדם ילמוד תורה ללא התעוררות המרידות תחילה, לא ימשיך גילוי אלקות למעלה, כנ"ל שהמרידות דוקא גורם להמשכת גילוי אלקות (הן בשעת ק"ש ותפלה, והן במשך היום בקיום התורה ומצות). ולכן, דוקא על ידי דמעה ומרידות על גודל הירידה, זוכה לתורה, דהיינו, להמשכה אלקית שנמשכת על ידי לימוד התורה (והרי זוהי כל מהותה של התורה – המשכת אלקות שבאה על ידה, חכמתו יתברך ממש).

ומטעם זה צריך האדם לקבוע עוד עתים מלבד בשעת התפלה לעורר בחי' מרידות זו, כי המרידות שמעורר בתיקון חצות היא ההקדמה מוכרחת להמשכת אלקות על כל היום בקיום התורה ומצות, כפי שממשיך.

מה שאין כן אם ישים אליו לבו⁶⁰ [במרידות] רק בשעת תפלה לבר, הנה, אז הוא שעת

59. בתיקון חצות, כמ"ש לעיל שצריך לקבוע עוד עתים לענין מרידות זו בנוסף להמרידות שבשעת ק"ש ותפלה.

60. איוב לד, יד.

61. לענין 'מוחין דגדלות' בעת התפלה ראה תניא פרק יב.

אלא אחר המרירות בנפשו מריחוקה מה'. כי בלאו הכי הרי נשאת למטה כו'. ועל כן צריך להקדים דמעתי שעה קבוע^{כא}.

[ועתה מבאר עוד טעם שהמשכת אלקותו יתברך באה רק בכח המרירות דוקא (מלבד המובא לעיל מהגהת הצ"צ שם):]

כי בלאו הכי⁶², הרי נשאת למטה כו'.

לולא המרירות שהאדם מעורר בנפשו, הרי נפש האדם נשאת למטה במצבה הירוד בתוך החושך והעלם של עולם הזה, ורק ע"י התעוררות המרירות בנפשו על ירידה זו יצק אל ה' בצר לו שיומשך ויאיר עליו גילוי אלקותו יתברך ליחדא קודשא בריך ושכינתיה למטה כמו למעלה כנ"ל.

ועל כן, צריך להקדים 'דמעתי' שעה קבוע^{כא}. וזוהי הסיבה שצריך האדם לקבוע עתים להתעוררות מרירות זאת מלבד המרירות שבעת התפלה, שכן המרירות שבתפלה גורם להמשכת גילוי אלקות רק בעת התפלה, אבל 'כל היום איה אלקיך' – היינו, שאר היום היכן הוא הגילוי אלקות?⁶³ כי המרירות שבתפלה אינו מספיק להמשכת גילוי אלקות על כל היום, אלא שצריך לקבוע עתים גם אחרי התפלה. וזהו ענין תיקון חצות כנ"ל, שעל ידי מרירות זו שאחרי התפלה, בזה גורם להמשכת גילוי אלקות על כל היום,

כוונתו יתברך בבריאת כל העולמות היא להיות לו יתברך דירה בתחתונים, דהיינו, שיומשך בתוך עולם הזה הגשמי גילוי אלקותו יתברך. וכוונה זו אינה נתמלאת בשלימותה כשרק בעת תפלתו נמשך גילוי אלקות, ורק אז יכיר ויראה האמת בעיני שכלו שכולא קמיה כלא חשיב, אלא תכלית הכוונה היא, שגם בעת עיסוקו במשא ומתן ובענייני העולם ועובדין דחול (שהן ענין התחתונים), גם אז יומשך גילוי אלקות, ויכיר את האמת כמו שהיא, שכל העולם כולו הוא בטל לגמרי אליו יתברך.

והאפשרות לגילוי זה הוא רק על ידי המשכת אלקות שעל ידי עסק התורה במשך היום, דאז מכיר האדם אמת זה גם במשך היום אחרי גמר תפלתו.

ואין גילוי זה [בשאר היום ע"י לימוד התורה] אלא אחר המרירות בנפשו מריחוקה מה'.

וכיון שגילוי אלקות תלויה בהקדמת המרירות דוקא, לכן צריך האדם לקבוע עת למרירות זו לפני שמתחיל עבודת היום שלו בלימוד התורה וקיום המצות, וזהו ענין תיקון חצות כנ"ל.

הנהות צמח צדק

כא. ועיין מ"ש בד"ה 'ושבתה הארץ', בענין 'כי נכמרו רחמיו כו', שימו לחם כו', ויבך שמה' כו', עיין שם, וזהו ממש ענין 'היתה לי דמעתי לחם'. גם כי י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן נמשכים מ"ג מדות הרחמים, וכמ"ש סוף ד"ה 'אני לדודי, גבי': 'הרועה בשושנים', ששונים בחלכות. ולעורר י"ג מדות הרחמים זהו ע"י בביה ומרירות. וענין להקדים המרירות בשעה קבוע, י"ל שיהיה על דרך 'מים תחתונים בוכים'. עיין מ"ש סוף ד"ה 'במדבר סיני'. וסוף ד"ה 'ענין הנסכים'.

בשלימותה דוקא אחרי התפלה, כאשר האדם עסוק וטרוד בעסקי עולם הזה, דאז יוכל להמשיך אלקות למטה ממש.

62. = בלי זה (המרירות).

63. והרי כוונתו ית' בבריאת כל העולמות הוא שיהי' גילוי אלקות בעולם הזה התחתון, וכוונה זו נתמלאת

ה. והנה על דרך זה בענין היתה לי דמעתי לחם כו', ובענין איך שעל ידי המרידות דוקא נמשך בחינת אהבה רבה דאהרן להיות עין בעין נראה כו', הנה כל זה הוא הקדמה לבאר ולהשכיל על דרך זה ממש ענין הדלקת הנרות בשמן. כי כמו שהשמן כותתין תחלה כתית למאור, וגם עשוי מזיתים ^ל

שהמשכת גילוי זה הוא על ידי לימוד התורה במשך היום דוקא ⁶⁴.

פרק ז

התעוררות האהבה של אהרן באה ע"י בחי' 'שמן כתית' דוקא – שפלות ומרידות הנפש

ה. והנה, על דרך זה בענין "היתה לי דמעתי לחם כו'", ובענין איך שעל ידי המרידות דוקא נמשך בחינת 'אהבה רבה' דאהרן, להיות "עין בעין נראה כו'" – הנה, כל זה הוא הקדמה לבאר ולהשכיל – על דרך זה ממש – ענין

הדלקת הנרות בשמן.

מבואר לעיל שכל ענין האהבה רבה של אהרן באה רק על ידי התעוררות המרידות תחילה, ועל פי זה יבאר הטעם הפנימי מדוע הדלקת הנרות של אהרן היתה בשמן דוקא.

דהנה, כשם שהאהבה של אהרן – שהוא ענין הדלקת הנרות ברוחניות, כנ"ל – באה על ידי הקדמת המרידות דוקא, כך הוא גם בהדלקת הנרות בגשמיות, שענין השמן מורה על מרידות, ולכן הדלקת המנורה בגשמיות היתה בשמן דוקא, וכפי שממשיך לבאר.

והתעוררות יתירה כו' ולכן בדורנו זה עבודת התשובה היא מתוך שמחה דווקא ועד"ז בנוגע לאמירת תהלים וכו' שמבואר בהמאמר בלב נשבר כו' הרי ידוע פתגם רבותינו נשיאנו (שנמסר ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו וכבר נדפס) "טראכט גוט וועט זיין גוט" היינו שהמחשבה באופן של טוב עצמה היא המביאה עמה את הטוב ואי"צ להיות כלל ענין של מרידות אמירת תהלים ובכ"ז כבר נפשו ונתינת צדקה וכו', כי המחשבה טובה עצמה תביא עמה טוב ("וועט זיין גוט"). ומכיון שישנה הבטחת רבותינו נשיאנו דכאשר המחשבה היא באופן של טוב הרי ברור הדבר שכן יהיה ובפרט שמובא ע"ז סיפור הצ"צ שכן היה בפועל שאמר הצ"צ לאחד החסידים "טראכט גוט וועט זיין גוט" וכן היה הרי זה ענינו של מעשה רב ובפרט ששם המדובר הוא בבריאות הגוף בגשמיות שמה מובן במכ"ש וק"ו לגבי בריאות ברוחניות, ומכיון שענין זה נתפרסם ע"י נשיא דורנו ועד שכבר נדפס מובן שיש בזה הוראה לכל אחד ואחת מישראל, ומכל זה מובן שצ"ל העבודה מתוך שמחה דנוסף להמבואר באגה"ת דמ"ש וחטאתי נגדי תמיד אין המכוון להיות תמיד עצב נבזה ח"ו אלא נגדי דייקא היינו מרחוק, דהא כתיב בתרי' תשמיעני ששון ושמחה כו', שתכף אחרי רגע קטן דמרידות לב נשבר ונדכה גו', צ"ל שלימות הששון והשמחה, עד שדוד נעים זמירות ישראל

⁶⁴. לכללות סעיף זה יש להעיר ממאמר אדמוה"ז ענינים עמ' קל וז"ל:

"הגם שבוזהר הקדוש איתא שבכל לילה צריך להיות 'ממארי דחושבנא', הענין הוא דרשב"י מיירי בצדיקים שהם 'בצלמנו כדמותנו', ר"ל כפי ההנהגה בעולמות עליונים כן ההנהגה בעולם קטן שלו שמירת היום שהוא אור בחי' השמחה... ולילה בחי' הדין שהוא עצבות, ולכן צריך להיות 'ממארי דחושבנא' בכל לילה, אכן שאר בני"א ראוי להם להיות מ'מארי דחושבנא' בעת שהוא גם כן במרה שחורה בלאו הכי, שאז מזכירים אותו מלמעלה להיות מ'מארי דחושבנא' עכ"ל.

וראה קונטרס התפילה (לאדמו"ר הרשב"ב נ"ע) עמ' 24: שכן הוא לענין המרידות והשפלות שצריך להיות רק לעיתים בעת זמן המוכשר ולא בכל לילה.

ולהעיר מד"ה "מרגלא בפומי" תשמ"ו, שמצטט מד"ה "מרגלא" תרפ"ט: "ענין התשובה ישנו אצל כמה אנשים פשוטים שאינם בעלי ידיעה והשכלה והם מתעוררים ביותר בתשובה וכו' ובוכים במר נפשם כמו שאנו רואים במוחש דאמירת תהלים שלהם הוא בלב נשבר".

ועל זה כותב: "אמנם ענין המרידות שבתשובה אינו שייך בדורנו זה האחרון דרא דעקבתא דמשיחא כיון שבדורנו אין לנו כח לענין המרידות וכו' וצריכים התחזקות

והזיתים הם מרים. כך, הנה הדלקת והמשכת האהבה כרשפי אש שלהבת הבאה מבחינת ראייה הנ"ל, להיות חפץ בגילוי אלהותו יתברך הוא על ידי בחינת שמן כתית. דהיינו על ידי השפלות להיות שפל רוח וכמאמר ונפשי כעפר לכל תהיה. והיינו, על ידי התבוננות השפלות של הנפש, איך ירדה ממקום כבודה, ואיך המקום והזמן הם רחוקים מאור פניו יתברך, וגם שעל ידי זה יתמרמר על ההפך כנוצר לעיל.

דהיינו, על ידי השפלות [והמרירות הנ"ל], להיות שפל רוח, וכמאמר⁶⁶: 'ונפשי כעפר לכל תהיה'.

[ומבאר כיצד מעוררים בחי' שפלות זו

בנפשו:]

והיינו, על ידי התבוננות השפלות של הנפש, איך ירדה ממקום כבודה, ואיך המקום והזמן הם רחוקים מאור פניו יתברך⁶⁷, וגם שעל ידי זה יתמרמר על ההפך, כנוצר לעיל⁶⁸.

לסיכום:

כשם שהאהבה דבחי' אהרן נמשכת בלב האדם דוקא על ידי המרירות והשפלות מחמת רגש גודל הריחוק ממנו יתברך, כנ"ל, כך עבודתו

[והולך ומבאר מהי השייכות בין שמן לבחי'

מרירות דלעיל:]

כי כמו שהשמן בותתין תחלה, [כמו שכתוב] "בתית למאור"⁶⁵, וגם עשוי מזיתים, והזיתים הם מרים.

כך, הנה, הדלקת והמשכת האהבה כרשפי אש שלהבת, הבאה מבחינת ראייה הנ"ל, להיות חפץ בגילוי אלהותו יתברך (ה'אהבה רבה' דאהרן) – הוא על ידי בחינת 'שמן כתית'.

[ומבאר מהי העבודה של שמן כתית,

שכותתים את הזיתים כדי להדליק נרות

המנורה:]

הל' לולב) בזה שצ"ל העבודה בשמחה, ובאופן דמפוז ומכרכר בכל עוז, ונוסף לזה נודע לכל פירוש האריז"ל בזה, איך שצ"ל עבודת ה' מתוך שמחה דווקא, וגודל ענין השמחה שבוה מבואר בארוכה ברמב"ם שם ועד שכתב שם שהשמחה שישמח האדם בשמחת המצווה ובאהבת הא-ל שציווה בהן עבודה גדולה היא, שמוזה מובן שצ"ל ענין השמחה בתורה לא רק לפי ערך השגתו, כי מאי קמ"ל ואי"צ עבודה ע"ז, וכמו אדם השומע בשורה טובה הרי פשוט שאי"צ עבודה שיהיה בשמחה, אלא השמחה צ"ל גם למעלה מהשגתו, אשר בשביל לגלות ענין שמחה זו, צ"ל עבודה דווקא, ולא עוד אלא עבודה גדולה דייקא, אשר מכל זה מובן דענין עבודת התשובה בזמן הזה אין הכוונה בזה לענין המרירות אלא דווקא לתשובה בשמחה. עכ"ל.

⁶⁵ שמות כז, כ.

⁶⁶ תפלת 'אלקי נצור' בשמ"ע.

⁶⁷ כנ"ל בענין ההתבוננות של בחי' אהרן.

⁶⁸ בענין הטעם מדוע אומרים 'סלח לנו כי חטאנו' אחרי התעוררות המרירות בק"ש ותפלה.

אומר ע"ז תשמיעני ששון ושמחה, הנה עוד זאת הרי מבואר באגרת התשובה (פ") שם, שהתשובה מתוך מרירות היא תשובה תתאה והתשובה מתוך שמחה היא תשובה עילאה, והרי בדורנו זה בעקבתא דמשיחא, אחרי כל הצרות והיסורים וכו', אשר יסורים ממרקים מבררים מזככים ומרוממים, הרי כל ישראל הם במצב הכי עליון והכי נעלה, ושייכים לתשובה עילאה דייקא שהיא מתוך שמחה, יש להוסיף בזה ע"פ המבואר באגה"ת שם שענין תשובה תתאה מתוך מרירות הוא פעם אחת בשבוע לפני יום השבת, והיינו בליל שישי והרי אנו עומדים כעת באלף השישי קרוב לסופו היינו קרוב לסוף יום השישי, לא רק ביום השישי (לא ליל שישי) אלא ביום זה עצמו קרוב לסיומו, קרוב ליום השבת, א"כ פשיטא שהעבודה בזמן זה היא מתוך שמחה דתשובה עילאה, וכמבואר באגה"ת שם שתשו"ע היא ענין אתדבקות רוחא ברוחא בבחי' נשיקין, שהוא ענין עבודת התפילה, ובעיקר לימוד התורה פיקודי ה' ישרים משמחי לב שהתורה מביאה שמחה כפסק ההלכה ובפרט ע"פ מ"ש תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב, ונוסף לזה ישנו פירוש הרמב"ם (סוף

והענין דהנה כתיב כ שמן הטוב על הראש יורד על הזקן, זקן אהרן שיורד על פי מדותיו. פירוש זקן אהרן הוא דיקנא דכהנא רבא⁶⁹ בחינות שערות, שהן הן הלכות התורה, שנקרא קווצותיו תלתלים שהן הן המשכת גילוי אלהותו מלמעלה למטה בריבוי התחלקות לאין קץ. ויש על זה בחינת

בהדלקת נרות המנורה היתה בשמן דוקא, כי ענין השמן מורה על מרירות, דאופן עשיית השמן הוא על ידי שכותים את הזיתים המורה על ענין השפלות, וגם הזיתים עצמם לפני כתיבתם הם מרים, וגם זה מורה על המרירות.

ולפיכך, כשם שהמרירות גורם להתעוררות האהבה רבה כשלהבת העולה מאליה של בחי' אהרן הכהן, כך גם הדלקת נרות המנורה נעשה על ידי שמן.

והענין:

- לבאר מהו ענין זה למעלה, היינו, "שהשמן נמשך מן הזיתים והזיתים הם מרים" (הגהת הצ"צ כאן).

דהנה, כתיב⁶⁹ "בשמן הטוב על הראש יורד על הזקן, זקן אהרן, שיורד על פי מדותיו".

לפי פשוטו, פסוק זה הוא המשך הפסוק דלעיל מיניה, 'הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד'. דהיינו, מה טוב ומה נעים הדבר כאשר כל בית ישראל הנקראים 'אחים' מחמת גודל האחוה שביניהם, ישבו על אדמתם, ויהיו 'גם יחד' במלכות אחת, ולא יחצו לשתי ממלכות עוד.

וממשיך בכתוב שאחריו 'כשמן הטוב' וגו', כלומר, הרי דבר זה דומה לשמן המשחה הנתון על הראש בשפע רב, עד כי ירד משם על הזקן, והוא זקן אהרן שהיה הראשון לנמשחים בשמן המשחה, אשר ירד עוד על פי מלבושיו ('מדותיו') בפתיחת בית הצואר, ור"ל, כמו שמן המשחה, אף כי היה נתון על הראש לבד, מ"מ, באה השמן ממנו על מקומות מחולפות, משום שהמה דבוקות זו בזו, כך כאשר כל בית ישראל אחת באהבה ואחדות, וראש אחד להם, ממילא תתחלק השפע לכולם באמצעות המלך המקבל השפע בראשונה (ע"פ מצו"ד שם).

[וכאן יבאר הפירוש הפנימי בכתוב זה, על

פי המבואר לעיל:]

פירוש "זקן אהרן" – הוא 'דיקנא דכהנא רבא'⁷⁰, בחינות שערות, שהן הן הלכות התורה, שנקרא "קווצותיו תלתלים"⁷⁰, שהן הן המשכת גילוי אלהותו מלמעלה למטה, בריבוי התחלקות לאין קץ.

ע"פ חסידות 'זקן אהרן' מורה על הלכות התורה. כי הזקן עשוי משערות, וענין השערות בגשמיות הן המשכות חיות מהראש ומוחזין בבחי' צמצום והתחלקות. וכך הלכות התורה הן ג"כ

הנחות צמצם צדק

כב. והן דרך פרט "ג תיקוני דיקנא, בחי' י"ג מדות הרהמים, י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן כנ"ל.

וגובה. ובמדרש שה"ש רבה פ' ה, ז נדרש פסוק זה על התורה: "ראשו כתם פז", ראשו זו התורה, שנאמר "ה' קנני ראשית דרכו". "תלתלים" – תילי תילים של הלכות. וראה לקו"ת ד"ה כי ביום הזה יכפר (חסידות מבוארת מועדים ח"א עמ' קע"ג) בביאור השייכות דהלכות לשערות.

69. תהלים קלג, ב. וראה באוה"ת לתהילים עה"פ (יהל אור עמ' תק"ה) ובד"ה כשמן הטוב תרע"ח (סה"מ עמ' ר"צ).

70. שה"ש ה, יא: "ראשו כתם פז, קווצותיו תלתלים שחורות כעורב". ובפירוש מצודת ציון: 'קווצותיו' – הוא שער הראש התלוי למטה. 'תלתלים' – מלשון תל

שמן הטוב שהוא בחינת חכמה עילאה שנמשך עליהם⁷¹.

ו'שמן הטוב' הנזכר בקרא קאי על בחי' חכמה עילאה (כידוע דשמן הוא בחי' החכמה⁷¹). והפירוש בזה שכתוב 'כשמן הטוב כו' יורד על הזקן' הוא, שנמשך ויורד מבחי' החכמה (שמן הטוב) על בחי' הלכות התורה (שערות הזקן כנ"ל). וכמו שנתבאר שהתורה היא בחי' חכמתו יתברך ממש שמיוחדת עמו בתכלית היחוד, ובחי' זו יורד ונמשך בתוך התורה הגשמית שלפנינו, דהיינו, שבתוך כל הלכה גשמית ישנה הארה והמשכה מבחי' חכמה עילאה ממש (בכדי להבין הקטע הזה ביתר ביאור עי' בהגהת הצ"צ כאן – 'והענין' כו').

בחי' המשכות אלקותו יתברך מלמעלה למטה בריבוי התחלקות, בכל הלכה נמשכת המשכה אחרת. והם המשכות מבחי' הראש ומוחין דלמעלה, שכן התורה היא חכמתו יתברך ממש, והלכות התורה הנוגעות לענינים גשמיים של עולם הזה (שור שנגח את הפרה וכו') המה המשכות מבחי' חכמתו יתברך (אלקות) מלמעלה למטה. וכמרומו בהכתוב בשה"ש 'קווצותיו תלתלים' (עי' בהערה כאן בענין פסוק זה).

ויש על זה בחינת "שמן הטוב", שהוא בחינת 'חכמה עילאה' שנמשך עליהם⁷².

הנהגות צמח צדק

כג. והענין י"ל דהשערות הם דו"א, קווצותיו תלתלים שחורות כעורב, והשמן שעליהם זהו חכמה עילאה דאצילות. אך עוד י"ל, דהכוונה ג"כ על שערות ד"ג תקוני דיקנא דאריך אנפין, וכמ"ש הזקן זקן אחר – נזכר ב' פעמים זקן. והענין, דהשערה יש בה חלל מכפנים, שבו נמשך ומתלבש איזה חיות מהמוחין. והנה השערות עצמן הם ממוטרי מוחין, ולכן יכולים לחתוך את השערות ואין זה נוגע להמוח כלל. והנמשל יובן ברוחניות, דבחי' שערות נקרא לבושים – כענין המשל, שבו ועל ידו משיגים הנמשל, אשר המשל זהו בחי' השערה עצמה, ובחי' הנמשל המלוכש בו זהו ענין החיות המלוכש בתוך חלל השערה, וכמ"ש כל זה במ"א בפ' האל אב הרחמן המהולל בפא עמו. ועד"ז יובן בענין התורה, שהיא בחי' שערות, כי התורה נק' משל הקדמוני, פי' שהיא בחי' משל ולבוש לבחי' קדמוני של עולם, שכמו שע"י המשל יושג הנמשל, כך ע"י התורה משל יהיה השגה באור א"ס ב"ה, שהוא קדמוני של עולם, וכמ"ש במ"א. וזהו שהלכות התורה הן בחי' השערות עצמן ר"ל שהם הנק' משל הקדמוני ויש עליהם בחי' כשמן הטוב שהוא בחי' חכמה דאור א"ס ב"ה ממש מבחי' קדמוני של עולם היינו חכמה דא"ק או חכמה דעתיק יומין הנמשך ומלוכש בהם וזהו ענין השערות עצמן ובחי' כשמן הטוב היורד ונמשך עליהם. והנה, השערות עצמן הנק' י"ג ת"ד דא"א הם בחי' חיצוניות לגבי פנימיותן, שהוא בחי' כשמן הטוב, שהפנימיות נמשך מבחי' פנימית הכתר שהוא עתיק יומין. אך אי אפשר להמשיך הפנימיות כ"א ע"י החיצוניות. וזהו ג"כ ענין הנ"ל, שהשמן נמשך מן הזיתים והזיתים הם מרים. כי הזיתים הוא בחי' צומח, והוא ענין השערות עצמן ד"ג תיקוני דיקנא, שהם בחי' צומח. ולכן הזיתים הם ג"כ מרים, כי כן השערות עצמן נק' דינים לגבי הפנימיות המלוכש בהן, וכמו שערות הדיקנא שהם תקיפין וקשים, וכן בהלכות התורה יש בחי' דינים וגבורות, וכמ"ש קווצותיו תלתלים שחורות כעורב, כמ"ש במ"א, ואף דבאריך אנפין השערות הם כתלג חיוור, עם כל זה קשישין אינון כו'. וכדי להמשיך בחי' זו, זהו דוקא ע"י שהאדם מועם מרירות בנפשו מן החשך המסתיר, ושורש דרש התעלמים נמשך מן הלבושים המסתירים, שהן בחי' שערות כנ"ל, ואז, עי"ז אח"כ זוכה לגילוי בחינת הפנימית – בחי' כשמן הטוב, חכמה עילאה, והחכמה תחיה, שלמעלה מבחי' צומח, וכמ"ש במ"א. ומכל זה יובן ענין מ"ש ע"פ 'כי תשמע בקול', בבחי' הפנימית המלוכש בתוך הקול התורה כו'.

71. היא בחי' החכמה, שהיא בבחי' קודש, היינו, שהיא מובדלת משארי הספירות והמדריגות, מצד מעלת מדריגתה.

72. ואחד הטעמים לכך הוא, שכמו שהשמן נשאר מובדל משאר כל המשקין ותמיד הוא צף למעלה מהם, כך

ו. והנה בחינת שמן זה נקרא שמן משחת קדש משיחותא דקדש עילאה.
דאית קדש בלא וי"ו, ואית קדוש בוי"ו.⁷²

והנה בסדר השתלשלות אי אפשר כלל שיומשך מבחינה זו דקדש ממש
על ידי השתלשלות, שאפילו כל המשכות בעולמות עליונים הוא
מבחינת קדוש בוי"ו, וגם קדוש הוא מובדל בו'. אך אמנם על ידי התורה ^לד
היא בחינת שמן משחת קדש משיחותא דקדש עילאה ממש, כי התורה היא

פרק ח

המשכת בחי' קדש על ידי תורה ומצות, וביאור הפנימי
בכתוב 'בהעלותך'

ו. והנה, בחינת 'שמן' זה - 'חכמה עילאה'
ששורה בהלכות התורה, נקרא "שמן משחת
קדש"⁷², 'משיחותא דקדש עילאה'. דאית 'קדש'
בלא וי"ו, ואית 'קדוש' בוי"ו.⁷³

בחי' חכמה עילאה השורה ומתגלה בהלכות
התורה היא בחי' שמן כנ"ל. ובפרטיות יותר, נק'
'שמן משחת קדש', שהיא ממדריגה עליונה יותר,
מבחי' 'קדש'. וכידוע⁷³ שיש שתי מדריגות: 'קדש'
בלא וי"ו ו'קדוש' עם וי"ו, והאות וי"ו מורה על
המשכה, כצורת ותמונת האות שהיא קו ממושך
מלמעלה למטה. ולפי זה יובן שבבחי' החכמה
עצמה (שהיא קדוש ומובדל כנ"ל בענין השמן הגשמי),
בחי' 'קדוש' היא מדריגה כזו שכבר היא בגדר
להיות נמשכת למטה, משא"כ בחי' 'קדש' היא
מדריגה עליונה יותר בבחי' החכמה, שהוא קדוש
ומובדל לגמרי מכל סדר השתלשלות.

והנה, בסדר השתלשלות אי אפשר כלל

שיומשך מבחינה זו ד'קדש' ממש על ידי
השתלשלות, שאפילו כל המשכות בעולמות
עליונים הוא מבחינת 'קדוש' בוי"ו, וגם 'קדוש'
הוא מובדל בו' - וכ"ש שבחי' 'קדש' מובדל
ומרום מהם לגמרי.

מכיון שבחי' ומדריגת 'קדש' היא קדוש
ומובדל לגמרי, לכן אי אפשר כלל שיומשך מבחי'
זו בסדר השתלשלות על ידי ירידת המדריגות
מיעוט אחר מיעוט וצמצום אחר צמצום. כי
מדריגה זו אינו בגדר בחי' סדר השתלשלות כלל.⁷⁴

וכל המשכות אלקות בעולמות עליונים
ורוחניים, הוא רק מבחי' 'קדוש' בוי"ו (שהוא כבר
בגדר להיות נמשך כנ"ל).

ועם כל זה, גם בחי' 'קדוש' הוא מובדל
ומרום, דזהו הפירוש הפשוט בתיבת 'קדוש' -
מובדל, ולכן נמשך בעולמות העליונים לבד, כי
עדיין מובדל הוא מלהיות נמשך למטה בעולמות
החתונים.

אך, אמנם, על ידי התורה היא בחינת 'שמן'
משחת קדש', 'משיחותא דקדש עילאה' ממש,

הנחות צמח צדק

כד. קיצור. ענין שמן כתיב, ומרירות הויתם. כשמן הטוב יורד.

72. שמות ל, כה. לא.
73. ראה חסידות מבוארת מועדים ח"א עמ' רפ"ח הערה
35.
74. וכאילו נאמר שמסברא שכלית ירד ויומשך להיות אבן
דומם, דזה לא יתכן כלל, כי 'עולם השכל' אינו בגדר
עולם ה'גשמי' כלל.

ממש המשכת חכים ולא בחכמה ידיעא, שהוא בחינת קדש ממש. והוא היורד ונמשך על בחינת השערות דוקא שהן הן הלכות התורה. ולכן מברכין אשר קדשנו במצותיו, קדשנו ממש למדרגת קדש העליון, ואנשי קדש תהיון לי.

ועד"ז יובן בענין התורה שהיא בחי' שערות, כי התורה נק' 'משל הקדמוני', פי', ש[ה]תורה[ה] היא בחי' משל ולבוש לבחי' 'קדמונו של עולם', שכמו שע"י המשל יושג הנמשל, כך ע"י התורה יהיה השגה באור א"ס ב"ה, שהוא 'קדמונו של עולם' וכמ"ש במ"א⁷⁶.

וזהו שהלכות התורה הן בחי' השערות עצמן, ר"ל, שהם הנק' 'חשל הקדמוני', ויש עליהם בחי' 'כשמן הטוב', שהוא בחי' חכמה דאור א"ס ב"ה ממש, מבחי' 'קדמונו של עולם' – היינו, חכמה דא"ק, או חכמה דעתיק יומין – הנמשך ומלוכש בהם, וזהו ענין השערות עצמן, ובחי' 'כשמן הטוב' היורד ונמשך עליהם.

והנה, השערות עצמן הנק' י"ג תיקוני דיקנא דאריך אנפין, הם בחי' חיצוניות לגבי פנימיותן, שהוא בחי' 'כשמן הטוב', שהפנימיות נמשך מבחי' פנימית הכתר, שהוא עתיק יומין, אך, אי אפשר להמשיך הפנימית כ"א ע"י החיצוניות [ש] ממשיכים בחי' אור אין סוף ב"ה 'קדמונו של עולם', הפנימיות, על ידי הלכות גשמיות של התורה, חיצוניות השערות] (הגהת הצ"צ לעיל).

ולכן, מברכין אשר קדשנו במצותיו⁷⁷, 'קדשנו' ממש למדרגת 'קדש העליון', 'ואנשי קדש תהיון' לי⁷⁸.

ועל פי זה יבואר הטעם הפנימי מדוע מברכין לפני כל מצוה (כולל לפני לימוד התורה) 'אשר קדשנו במצותיו'. כי על ידי כל תורה ומצוה

כי התורה היא ממש המשכת 'חכים' ולא בחכמה ידיעא⁷⁵, שהוא בחינת 'קדש' ממש.

הגם שמבואר לעיל שבחי' 'קדש' היא למעלה מלהיות נמשך בסדר השתלשלות, מ"מ, זהו רק בדרך כלל, ועל פי חוקי סדר השתלשלות. אמנם, על ידי התורה שהיא בחי' 'שמן משחת קדש' ממש כנ"ל – כי התורה היא חכמתו יתברך ממש שמיוחדת עמו בתכלית היחוד ("כאלו נתן לנו את עצמו כביכול" (תניא פרק מ"ז)) – הרי נמשך למטה ממש גם בחי' זו ד'קדש'.

והוא היורד ונמשך על בחינת השערות דוקא, שהן הן הלכות התורה.

'קדש' זה הוא היורד ונמשך על הזקן כנ"ל, היינו, שנמשך למטה דרך בחי' השערות דוקא, שהן הן הלכות התורה.

"והענין, דהשערה יש בה חלל מבפנים, שבו נמשך ומתלבש איזה חיות מהמוחין. והנה השערות עצמן הם ממותרי מוחין, ולכן יכולים לחתוך את השערות ואין זה נוגע להמוח כלל.

והנמשל יובן ברוחניות: דבחי' שערות נקרא לבושים, כענין המשל, שבו ועל ידו משיגים הנמשל, אשר המשל זהו בחי' השערה עצמה, ובחי' הנמשל המלוכש בו, זהו ענין החיות המלוכש בתוך חלל השערה.

75. תיקוני זהר בהקדמה (פתח אליהו).

76. ראה ד"ה ת"ר נר חנוכה (תו"א מקץ), נדפס גם בחסידות מבוארת מועדים ח"א עמ' של"ח.

77. נוסח ברכת המצות.

78. שמות כב, ל.

ולכן עתידים צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש, שהקדוש הוא מה שממשיכים מבחינת קודש בו' כך ימשיכו המלאכים בחינת קדוש בוי"ו מהנשמות, שנקראים אנשי קדש ממש.

ד'קדש', כי אז יהי' בגילוי כל ההמשכות שנמשכו על ידי עבודתם בזמן הגלות.

ולפיכך, 'עתידים צדיקים שיאמרו [המלאכים] לפניהם קדוש', כי 'עמך כולם צדיקים', דכל ישראל שקיימו תורה ומצוות בזמן הגלות יתעלו אז לבחי' קדש ממש, 'אנשי קדש תהיון לי' לעתיד לבוא, והמלאכים ירצו ויכספו למדריגה עליונה זו, ולכן יאמרו לפניהם קדוש בוי"ו כדי להמשיך מבחי' 'קדש' למטה עליהם.

[בכדי להבין את הענין הבא להלן יש להקדים הקדמה קצרה:

בכל מערכת שבעולם, וכן בכחות הנפש, וכן בנמשל למעלה בהמשכת האור האלקי, הנה, דוקא המדריגה התחתונה ביותר יש בה ביטוי של המדריגה העליונה ביותר. כמו על דרך משל, במערכת העולמות העליונים, הנק' 'סדר השתלשלות', העולם היותר עליון שהוא עולם האצילות מתגלה דוקא בעולם היותר תחתון, שהוא עולם העשיה. וכן הוא בספירות העליונות, שהספירה הראשונה – שהיא ספירת החכמה – באה לידי ביטוי וגילוי דוקא בספירה התחתונה, שהיא ספירת המלכות.

וישנם כמה משלים פשוטים להבין ענין זה⁸¹: אבוקה גדולה מאירה למרחוק ביותר. זה שמאיר ברחוק כ"כ הוי סימן על גודל האבוקה. וכן חבית שנשפך לחוץ מפני שנתמלאה על גדותיה. ועוד, חכמת שלמה בשלשת אלפים משל, מפני שחכמתו גבוה מאד לכן יכול להשפילו למרחוק יותר, שבכדי להסביר דבר חכמה לאיש פשוט ביותר זקוק לחכם גדול

ממשיכים מבחי' 'קדש' ממש למטה על נפש האדם כנ"ל, וזהו שאנו אומרים 'קדשנו' דוקא, לשון 'קדש' דוקא (ולא אשר 'נתן לנו' מצותיו), כי על ידי קיום התורה ומצוות נמשכת מדריגת אור אין סוף ב"ה ממש, 'קדש', למטה על נפשו, ובה מתקשרים עם מדריגת קדש העליון ממש. וזהו 'ואנשי קדש תהיון לי', שעל ידי קיום התורה ומצוות נעשים אנשי קדש, כי נמשך בנו מדריגה זו ד'קדש'.

ולכן, 'עתידים צדיקים שיאמרו [המלאכים] לפניהם קדוש'⁸⁰.

על פי הביאור דלעיל יובן הטעם הפנימי למה שאמרו רז"ל: 'עתידין צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש'.

[דהיינו:]

שה'קדוש' הוא מה שממשיכים מבחינת 'קדוש' בו'.

מבואר לעיל שתיבת 'קדוש' הגם שמורה על מדריגה מאד נעלית שהיא בבחי' הבדלה מכל סדר השתלשלות, מ"מ, 'קדוש' בוי"ו מורה על ההמשכה, כצורת ותמונת אות וי"ו, דהיינו, שהוא קאי על ההמשכה וההארה מבחי' 'קדש' בלא וי"ו – שהוא מובדל לגמרי – למטה.

כך, ימשיכו המלאכים – בחינת 'קדוש' בוי"ו – מהנשמות, שנקראים "אנשי קדש" ממש.

אחרי שיקיימו בני ישראל תורה ומצוות בזמן הגלות, ויומשך עליהם מבחי' קדש ממש על נפשם כנ"ל, הרי לעתיד לבוא יתעלו למדריגה זו

81. ראה שערי אורה לאדמו"ר האמצעי נ"ע עמ' קט"ו ונתבאר בד"ה באתי לגני תשי"ט סעיף ד' (מוגה).

79. פי' רש"י בבא בתרא שם.

80. בבא בתרא עה, ב.

והנה ההמשכה זו דבחינת קדש ממש נמשך דוקא על ידי הלכות התורה המלוכשות בגשמיות ממש, מה שאין כן בעולמות עליונים. וכמו שכתוב במקום אחר משל לזה ממה שהשכל המאיר על ידי הדבור, שוא רוחני, אין זה רק הארת השכל. אכן בהטפה הגשמיות מלוכש עצמיות החכמה ממש⁸¹. ועל דרך זה יובן, איך שעל ידי הלכות התורה שבגשמיות נמשך משיחותא דקדש העליון ממש, מה שלמעלה מסדר ההשתלשלות כנוכר לעיל.

והנה סיפיה דקרא שיוורד על פי מדותיו. רצונו לומר שיתגלו מדותיו של הקדוש ברוך הוא ואהבתו כו' מלמעלה למטה, ולא כמדת בשר ודם ממטה למעלה בצמאון כו' כנוכר לעיל, רק שיהיה גילוי אלקות למטה כמו למעלה ממש על ידי התורה ומצות, שהן הן המשכת מדותיו של הקדוש

יותר, דגדלות ורוממות חכמתו באה לידי ביטוי דוקא בזה שיכול להסבירה לאיש פשוט ביותר].

[ועל פי כל זה יבואר גם המשך הכתוב ד'כשמן הטוב' הנ"ל:]

והנה, סיפיה דקרא [דלעיל "כשמן הטוב וכו'"]:

"שיוורד על פי מדותיו". רצונו לומר, שיתגלו מדותיו של הקדוש ברוך הוא ואהבתו כו' 'מלמעלה למטה', ולא כמדת בשר ודם 'ממטה למעלה' בצמאון כו', כנוכר לעיל - באהבה דבחי' אברהם, רק שיהיה גילוי אלקות למטה כמו [שהוא] למעלה ממש - [זהו] על ידי התורה ומצות.

'שיוורד על פי מדותיו' משמעו הוא, שיתגלה אלקותו יתברך על פי מדת הקב"ה דוקא, היינו, באופן של 'מלמעלה למטה', שיאיר ויתגלה לעיני שכלם האנושית איך ש'כולא קמיה כלא חשיב' ממש (לעומת המדה שלנו שוכני בתי חומר, שאנו רואים 'מלמטה למעלה', שהעולם הוא 'יש' ומציאות בפני עצמו, ורק שכל קיומו הוא על ידי השפע האלקי שנמשך בו).

הנחות צמח צדק

כה. ועיין מ"ש מזה בד"ה 'צאינה וראינה', גבי 'שאו ידיכם קודש'.

והנה, ההמשכה זו דבחינת 'קדש' ממש, נמשך דוקא על ידי הלכות התורה המלוכשות בגשמיות ממש, מה שאין כן בעולמות עליונים - אינו נמשך בחי' 'קדש'.

וכמו שכתוב במקום אחר⁸² משל לזה, ממה שהשכל המאיר על ידי הדבור, שהוא רוחני⁸³, אין זה רק הארת השכל. אכן, בהטפה הגשמיות מלוכש עצמיות החכמה ממש⁸⁴.

ועל דרך זה יובן, איך שעל ידי הלכות התורה שבגשמיות נמשך 'משיחותא דקדש העליון' ממש, מה שלמעלה מסדר ההשתלשלות, כנוכר לעיל.

- כי יש קשר בין מדריגה הכי עליונה והמדריגה הכי תחתונה, כנ"ל.

83. כלומר: הדיבור הוא רוחני עדיין לגבי גשמיות. אף שלגבי מחשבה הוא לבוש נמוך יותר, שכבר יצא אל הזולת, אבל בכללותו הוא רוחני, ואינו בהגשמה.

82. עיין בהגהת הצ"צ לכאן למקור לענין זה. וראה ספר המאמרים תרמ"א (לאדמו"ר מהר"ש נ"ע) ד"ה וכל שיח השדה דש"פ בראשית.

ברוך הוא י"ג מדות הרחמים כו'. וכמו שכתוב ושמן ימינו יקרא⁸⁴. פירוש שעל ידי בחינת שמן, נמשך ונקרא בחינת ימין' זו הוא בחינת אהבה רבה. וימינו זו הוא אהבתו של הקדוש ברוך הוא ורצונו⁸⁵. דהיינו, על ידי התורה והמצוות שהן רצונו וחכמתו יתברך.

[ומבאר הפירוש הפנימי בזה:]

פירוש: שעל ידי בחינת 'שמן' - שהוא בחי' 'חכמה עילאה' המלוכשת בהלכות התורה, נמשך ו'נקרא'⁸⁴ בחינת 'ימין' זו, הוא בחינת 'אהבה רבה' - כי אהבה היא מצד הימין. ו'ימינו' זו, הוא אהבתו של הקדוש ברוך הוא ורצונו⁸⁵. 'שמן ימינו יקרא', שעל ידי בחינת 'שמן' (תורה) נמשך ו'נקרא' בחינת 'ימינו' של הקב"ה בנפש האדם. ו'ימין' זה קאי על האהבה רבה הנמשכת מלמעלה להתגלות בנפש האדם, שהיא למעלה מההתעוררות שלו.

[וכיצד פועלים המשכה זאת? זהו

שממשיך:]

דהיינו, על ידי התורה והמצוות, שהן רצונו וחכמתו יתברך.

תורה ומצוות הן הם חכמתו ורצונו יתברך ממש. התורה היא חכמתו יתברך, והמצוות הן רצונו יתברך.

כלומר: איתא בזהר (ח"ב ס"ב, א', פ"ה, א', קכ"א, א'. ועוד) 'אורייתא מחכמה נפקת' (- התורה יוצאת מחכמה), דהיינו, דשורש ומקור התורה למעלה הוא בחכמתו יתברך, חכמה דאצילות.

הנהות צמח צדק

כו. ועיין מ"ש מזה באגרת הקדש סוף ד"ה 'להבין מ"ש בפרי עץ חיים', גבי "ועוד זאת, שהרי הדבור כו'", עיין שם. כז. במשלי סימן כ"ו, י"ו.

והתגלות זאת נפעלת על ידי קיום התורה והמצוות דוקא, כפי שממשיך לבאר הטעם לזה.

ש[התורה ומצוות] הן הן המשכת מדותיו של הקדוש ברוך הוא - י"ג מדות הרחמים כו'.

פירוש עמוק יותר במה שכתוב 'יורד על פי מדותיו' הוא, ש'מדותיו' קאי על תורה ומצוות, כי הן מדותיו של הקב"ה ממש, שבהן ועל ידן נמשך אור אין סוף ב"ה עצמו למטה (וזהו גם ענין י"ג מדות הרחמים, שהם המשכות עליונות מאוד של אור אלקי).

וכמו שכתוב "וְשֶׁמֶן יְמִינוּ יִקְרָא"⁸⁶.

על דרך זה הוא פירוש הפנימי של הכתוב 'צופניה צפן רוח, ושמן ימינו יקרא'. דלפי פשוטו משמעות הכתוב היא, מי שידמה לצפון ולהסתיר אשתו לכסות קלונה, לא יוכל על זה, כי היא תגלה נבלותה, כמו שלא יוכל האדם לצפון ולהסתיר על הרוח כדי שאנשים לא ידעו על מציאותו, כי בנשיבתו הוא מודיע מציאותו ומקומו. וכמו שלא יוכל לצפון ולהסתיר שמן אשר נמשח על ידו, כי יד ימינו יקרא לאנשים שיש לו שמן, מפני רושם השמן שיש בו (ע"פ מפרשים שם).

⁸⁴. קטן הקורא לאביו לבא אליו להיות עמו בצוותא חדא, ולא ליפרד ממנו ולישאר יחידי ח"ו. וזהו שכתוב 'קרוב ה' לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו באמת', ואין 'אמת' אלא תורה, דהיינו, שקורא להקב"ה על ידי התורה דוקא (תניא פרק לו, דף מט, ב).

⁸⁶. "והנה, המשכה והארה זו שהאדם ממשיך ומאיר מהארת אור אין סוף ב"ה על נפשו ועל נפשות כל ישראל . . . על ידי עסק התורה, נקראת בלשון 'קריאה', 'קורא בתורה', פירוש, שעל ידי עסק התורה קורא להקב"ה לבוא אליו כביכול כאדם הקורא לחבירו שיבוא אליו, וכבן

אך גם בבחינה זו לא יחפז מדותיו של הקדוש ברוך הוא לבד בבחינה חיצוניתו כמאמר רז"ל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו. אלא ישים אליו לבו ורוחו ונשמתו אליו יאסוף מקרב איש ולב עמוק, לבקש את פניו פנימיות רצונו יתברך מקור וחיות המדות.⁸⁵

הדינין והפלאות סברות התורה, או שמקיים מצוה באופן שחושב רק על הלכות המצוה, ואם הוא מקיים המצוה כהלכתה, דזהו רק חיצוניות של התורה והמצוות בלבד, היינו, הלבוש שלהן.

וזהו גם הפירוש הפנימי במה שאמרו רז"ל: 'כל האומר אין לי אלא תורה, אפילו תורה אין לו'. דעל פי פשטות, הפירוש הוא, דהאומר אין לי אלא תורה, ואינו עוסק בשום מצוה בעולם אלא בתורה, 'אפילו תורה אין לו' – אפילו שכר לימוד אין לו (ע"פ רש"י שם).

ועל פי חסידות פירושו הוא⁸⁶, האומר אין לי אלא תורה, היינו, רק חכמת התורה ודיניה (חיצוניותו), הרי אפילו תורה אין לו, ר"ל, לא נמשך לו האלקות שבתורה (חכמתו של הקב"ה המיוחד עמו יתברך בתכלית היחוד), שהוא הפנימיות שלה. ובמילא, לא יתעורר בו בחי' ה'אהבה רבה' הנ"ל.

אלא "ישים אליו לבו, ורוחו ונשמתו אליו יאסוף"⁸⁷, מקרב איש ולב עמוק⁸⁸, לבקש את פניו⁸⁹ – פנימיות רצונו יתברך, מקור וחיות המדות.⁹⁰

זאת אומרת, שהסברות שבתורה – כמו אם יטעון ראובן כך ושמעון כך יהי' בפסק כך – הרי פסק זה הוא מצד שכן מחוייב בחכמתו של הקב"ה. והמצוות הן פקודות וגזירות המלך הקב"ה, שמצוה וגזר עלינו לקיים אותם מאחר כי כך הוא רוצה, שיניחו תפילין, ויתעטפו בציצית וכו'.

ולפי שבתורה ומצוות הקב"ה הלביש רצונו וחכמתו יתברך, המיוחדים במהותו ועצמותו יתברך בתכלית היחוד, "והרי זה כאילו נתן לנו את עצמו כביכול" (תניא פרק מז).

וכאשר ממשיכים גילוי נעלה זה למטה בנפש האדם הלימוד תורה או מקיים מצוה הרי מתעוררת בו ה'אהבה רבה' שלמעלה מטעם ודעת והתעוררות האדם.

אך, גם בבחינה זו לא יחפז מדותיו של הקדוש ברוך הוא לבד – בבחינת חיצוניותו – כמאמר רז"ל⁸⁵: 'האומר אין לי אלא תורה, אפילו תורה אין לו'.

בכדי שתומשך באדם 'אהבה רבה' זו על ידי קיום התורה והמצוות, לא די ללמוד תורה באופן שחושב רק על חיצוניות התורה, כלומר, על

הנהגות צמח צדק

כח. והיינו כי אבא שהוא חכמה עילאה בחי' שמן מלביש חסד דא"א שהוא ימינו של הקב"ה דהיינו בחי' סוכ"ע כמ"ש במ"א ע"פ וימינו טפחה שמים ולכן שמן ימינו יקרא, והגם כי לפי מה שנת' השמן הוא חכמה דא"ס שלמעלה מחסד דא"א מ"מ גם חכמה עילאה דאצי' נק' שמן לפי ששרש מוחין דאבא נמשכים מלמעלה מעלה בו, ועמ"ש מזה בד"ה מצה זו. והנה חסד דז"א נק' חסד עולם וממנו שרש בחי' אהבת עולם אבל חסד דא"א נק' רב חסד כי

85. יבמות קט, ב.

86. ראה חסידות מבוארת מועדים ח"ב עמ' רי"ד ועמ' רצ"ג.

87. תהלים סד, ז. ושם איתא 'וקרב'.
88. על דרך תהלים כז, ח – 'בקשו פני, את פניך ה' אבקש'.

89. ראה חסידות מבוארת מועדים ח"ב עמ' רי"ד ועמ' רצ"ג.
90. איוב לד, יד.

וזָהוּ אֵל מֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה, דְּחֵינּוּ פְּנִימִית רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא בַּחֲנִינָה מֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה. הֵינּוּ כִּי פְּנֵי הַמְּנוּרָה הוּא הַרְצוֹן דְּכִנְסַת יִשְׂרָאֵל כְּנוֹכַח לְעִיל אוֹת א'. אֵךְ מֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה הֵינּוּ בַּחֲנִינָה הַפְּנִים עֲלִיּוֹנִים הַמְּאִירִים בַּבַּחֲנִינָה

[ועל פי כל זה חוזר לבאר הפסוק מתחילת המאמר – 'בהעלותך את הנרות, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות':]

וזָהוּ "אֵל מֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה".

[ומפרש ענין 'פני המנורה' על פי חסידות:]

דְּחֵינּוּ, פְּנִימִית רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן⁹⁰, שֶׁהוּא בַּחֲנִינָה 'מֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה'.

הֵינּוּ, כִּי 'פְּנֵי הַמְּנוּרָה' הוּא הַרְצוֹן דְּכִנְסַת יִשְׂרָאֵל, כְּנוֹכַח לְעִיל אוֹת א'.

מבואר בתחילת המאמר שהמנורה קאי על שורש כללות נשמות ישראל, ולכן בחי' 'פני המנורה', הוא הפנימיות של נשמות ישראל, דְּחֵינּוּ, פְּנִימִית הַרְצוֹן שֶׁל כָּל נִשְׁמָה, שֶׁהוּא לְהִיּוֹת נִכְלָל בַּמְּקוֹרָה לַמַּעֲלָה בַּהֲקִבָּה.

אך, 'מֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה', הֵינּוּ, בַּחֲנִינָה הַפְּנִים עֲלִיּוֹנִים הַמְּאִירִים בַּבַּחֲנִינָה זו.

'מול פני המנורה', הֵינּוּ, מֵה שֶׁמֹּל לְבַחֲי' 'פני המנורה' – פְּנִימִית רִצּוֹן כָּל נִשְׁמָה. וּמֵהוּ הַמְּדִרִיגָה שֶׁהוּא מֹל לְבַחֲי' 'פני המנורה'? זָהוּ בַּחֲי' פְּנִים הַעֲלִיּוֹנִים, פְּנִימִית רִצּוֹן וְאֶהְבְּתוּ

אלא הדרך להמשיך פנימיותה של התורה (אור אין סוף ב"ה ממש המלוכבש בחכמת התורה) הוא על ידי זה שחושב על פנימיות התורה (ומצות), דְּחֵינּוּ, שְׁזוּהִי חֲכָמַת הַקִּבָּה מִמֶּשׁ הַמְּדַבֵּר בּוּ בַּעַת לִימּוּדוֹ, וְרִצּוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ מִמֶּשׁ הַמְּלוֹכֶשׁ בַּמְּצוֹת מַעֲשִׂיּוֹת הַלּוֹ.

ועל ידי זה דוקא ימשיך פנימיות התורה והמצות, ובמילא יתעורר בו 'אהבה רבה' כאשר המשכת והשפעה זו נרגשת בנפש האדם.

וזוהי המשמעות הפנימית של הכתוב 'אם ישים אליו לבו, רוחו ונשמתו אליו יאסוף'. דעל פי פשוטות ביאור הכתוב הוא, שאם הקב"ה ישים ליבו אל האדם להשחית אותו, אזי 'רוחו ונשמתו' של האדם מיד 'אליו יאסוף' – אל ה' (רש"י, ועד"ז בשאר מפרשים). אבל משמעות הפנימית של הכתוב על פי דברי הזהר היא, דעל ידי שהאדם "ישים אליו לבו, שלבבו יכסוף לדבקה בו יתברך, אזי 'רוחו ונשמתו אליו יאסוף', שיהי' מתאסף השראת אלקות אצלו בקרב איש ולב עמוק" (תו"א ריש פרשת בראשית).

הנחות צמח צדק

חֲפִץ חֶסֶד הוּא וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ בַּחֲי' אֶהְבֵּה רַבָּה בּו' וְנִק' חֶסֶד רִקְשׁוּם פ' חֶסֶד שֶׁל אִמַּת הֵינּוּ לְהִיּוֹת אִמַּת הוּי' לְעוֹלָם וְהֵינּוּ שִׁיחֵי הַגִּילּוּי לַמַּטָּה כְּמוֹ לַמַּעֲלָה מִמֶּשׁ. וְזָהוּ עֲנִין חֵיד הַגְּדוּלָּה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בַּמַּצִּירִים עִמָּ"שׁ מִזֶּה בַּד"ה פ' נִסְכִּים.

במלאכתו היא חיצוניות רצונו. שאינו רוצה ביגיעה זו מצד עצמה (שהרי אם היה לו רכוש גדול שממנו היה אפשר לפרנס את עצמו בריח, בוודאי לא היה מתייגע במלאכה), וכל רצונו בעשיית המלאכה הוא רק בשביל השכר שירוויח ממנה (ע"פ ד"ה ביום השמיני עצרת תרס"ו).

90. ביאור ענין 'פנימיות הרצון', ו'חיצוניות הרצון': פנימיות הרצון הוא מה שהאדם רוצה מצד עצמו, לפי שזוהי הנאתו, ואילו חיצוניות הרצון הוא מה שרוצה כדי להשיג מטרה אחרת. כמו לדוגמא, אדם המתייגע במלאכה בשביל פרנסתו, הרי פנימיות רצונו היא שכל מלאכתו שממנו מפרנס את בני ביתו, ויגיעתו

זו באור פני מלך חיים כמו שכתוב במדרש רבה כאן. והיינו על דרך כמים הפנים לפנים, והוא ענין יאר ה' פניו אליך, ישא ה' פניו אליך התגלות פנימית רצון העליון הנמשך ומאיר מול פני המנורה⁹¹. ואהרן כהן גדול היה מעלה הנרות נשמות ישראל שיהיה לבם מכוון לאין סוף ב"ה ממש שהוא בחינת מול פני המנורה⁹², יאירו בחינת שבעת הנרות שהן ז' מדרגות שבנשמות עובדי ה' כנזכר לעיל⁹³.

אחר, הרי האהבה זו מעוררת אהבה בלב חבירו אליו ג"כ להיות אוהבים נאמנים זה לזה, בפרט כשרואה אהבת חבירו אליו" (תניא פרק מו).

כמו כן בינינו להקב"ה, שמשום שמעוררים אהבה עזה אליו יתברך, אזי ממילא מתעורר הקב"ה באותה האהבה אלינו.

והוא ענין "יאר ה' פניו אליך", "ישא ה' פניו אליך"⁹⁴ – התגלות פנימית רצון העליון, הנמשך ומאיר מול פני המנורה⁹⁵ – כלומר: כפי הארת פנימיות רצוננו אליו יתברך, תהי' הארת רצוננו אלינו.

[ועל פי זה יבאר תחילת הכתוב 'בהעלותך

את הנרות, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות':]

ואהרן כהן גדול היה מעלה הנרות⁹⁶ – נשמות ישראל – שיהיה לבם מכוון לאין סוף ב"ה ממש, שהוא בחינת מול פני המנורה⁹⁷, יאירו בחינת שבעת הנרות, שהן ז' מדרגות שבנשמות עובדי ה', כנזכר לעיל⁹⁸.

הנחות צמח צדק

כט. וכמאמר רז"ל: 'אליו, ולא למדותיו', הוא אור א"ס ב"ה המלוכש בהמדות, ולא המדות עצמן. ואף גם ב"ג מדה"ר, כבר נת' שיש בהן חיצוניות ופנימיות כנ"ל. ל. וכמ"ש במקום אחר בד"ה כי תצא, בענין: 'לך אמר לבי, בקשו פני, את פניך הוי"ה אבשל'. לא. ועיין בחולין דף י"ט סוף ע"ב, בענין: 'מול ערפו' כו'. לב. קיצור. השמן נק' משחת קדש שלמעלה מבחי' קדוש בו"ו ולכן אינו נמשך רק על חזקן שהן חלכות התורה. יורד ע"פ מדותיו. ומכל מקום צ"ל אם ישם אליו לבו מול פני המנורה.

יתברך שמאיר ומתגלה בבחי' 'פני המנורה', פנימיות רצונם של ישראל.

שכן פנימיות רצוננו יתברך היא בני ישראל שהם תכלית הבריה, כמאמר רז"ל (בראשית רבה בתחילתו הובא בפירש"י עה"ת בראשית א', א') שהעולם נברא 'בשביל ישראל', אלא שבשביל עבודת בני ישראל עלי אדמות יש צורך לברוא עולם ומלואו עם כל פרטי הברואים (שרק אז יש מקום לעבודת בני ישראל עם בחירה חפשית לבחור בטוב ורע, וכי'), ובהם נמצא רק חיצוניות הרצון, כי אין רצוננו יתברך בהם גופא, אלא רק שבביל מטרה אחרת – בני ישראל.

"באור פני מלך חיים"⁹¹, כמו שכתוב במדרש רבה כאן.

והיינו, על דרך "כמים הפנים לפנים"⁹².

"פירוש, כמו שכדמות וצורת הפנים שהאדם מראה במים, כן נראה לו שם במים אותה צורה עצמה. ככה ממש לב האדם הנאמן באהבתו לאיש

93. במדבר (פ' נשא) ו, כה-כו.

94. כלשון הפסוק: "בהעלותך את הנרות".

91. משלי טז, טו.

92. משלי כז, יט.

רבה זו בתוך כל נשמה, בכדי שיהי' 'אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות', כלומר, שכל ז' סוגי הנשמות (המבוארים בתחילת המאמר), כולם יאירו באהבה רבה ועליונה זו 'אל מול פני המנורה', אל מהותו ועצמותו יתברך, שהוא ממול לבחי' פנימיות רצונם של ישראל כנ"ל.

- כלומר: עבודת בחי' אהרן הכהן הוא להשפיע בכל נשמה אהבה רבה זו, שעל ידי זה יהי' לבם מכוון לאין סוף ב"ה ממש (בניגוד לאהבה שעל ידי בחי' אברהם, שאינה קירבת אלקים ממש, במהותו ועצמותו).

וזהו 'בהעלותך את הנרות' אלו הנשמות, שעבודת אהרן הוא להעלות ולהדליק אהבה

לזכות הילד
מנחם מענדל בן הרה"ת דובער ורחל שיחיו מושניק
לרגל הולדתו ביום ל"ג בעומר

שיהיו להם ברכות בטוב הנראה והנגלה בכל מכל כל, ושירו מאתו אידישע
חסידישע נחת

לזכות רפואה שלימה וקרובה
למנחם מענדל בן מנוחה רחל שיחיו
חיה מושקא בת הדסה שיינא שתחי'

נדבת
ר' יוסף הלוי וזוגתו מרת חנה מלכה שיחיו גורביץ
לזכות כל משפחתו שיהיו להם ברכות בטוב הנראה והנגלה בכל מכל כל,
ושירו מהם הוריהם אידישע חסידישע נחת

השליח הרה"ת ר' יוסף יצחק וזוגתו מרת שטערנא שרה שיחיו מינץ
לזכות
הילדים מנחם מענדל, אייזיק גרשון, צמח, משה, וחי' מושקא שיחיו
שיהיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה, ושירו מהם הוריהם אידישע חסידישע
נחת

לעילוי נשמת הרה"ת הר" אליהו ציון בן הרה"ת ר' חנניה ומרת ברוכה
ולזכות מרת סופי' בת גרז שתבדל לחיים טובים וארוכים ולזכות ר' חיים שמעון בן רחל, ומרת חי'
לאה בת ראשקא שיחיו
נדבת אוריאל בן סופי' וזוגתו מרת חנה טויבע בת חי' לאה ומשפחתם שיחיו
להצלחה רבה בגו"ר

לזכות הרה"ת ר' שמואל דוד וזוגתו שיחיו

ניומאן וכל משפחתם

לזכות ר' יעקב בן חנה שיחיו גרסון וכל משפחתו

לזכות משפחת באביטש

שיתברכו בכטו"ס בבני חיי מזוני ובכולם רווחי

לזכות משפחת אהרן

שיתברכו בכטו"ס בבני חיי מזוני ובכולם רווחי

Refuah Sheleima for
Daniel Reuvein ben Dina
Donated Anonymously

לזכות

הרה"ת ר' לוי הלוי בן שרה

וזוגתו מרת שיינא מלכה בת רחל

ובניהם יהודית, צבי הירש הלוי, חי' מושקא

בת שיינא מלכה

לזכות

הרה"ת ר' שלום דובער וזוגתו מרת חי' מושקא

גורביץ וכל משפחתם

לזכות התמים אליה סילפין

לזכות הרה"ת ר' נפתלי

מיכאלאווסקי וכל משפחתו

לזכות הרה"ת ר' אברהם

אברמסון וכל משפחתו

לזכות התמים מיכאל זהבי

לזכות לוי וזוגתו מרת רבקה לאה

ובניהם חי' מושקא, מנחם

מענדל, ובתיה מינא געלב

לזכות הרה"ת ר' שרגא

פייועל בראוד

לזכות הרה"ת ר' יוסף רסקין וכל

משפחתו

לזכות

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

ולזכות

הרבנית הצדקנית חי' מושקא

לזכות הרה"ת ר' אברהם דוד

ומרת רחל לאה טיברג

לע"נ בתיה בת שלמה הלוי ע"ה

מנדבים חודשיים

לזכות הרה"ת ר' ישראל מאיר
אברמסון וכל משפחתו

לע"נ הרה"ת אברהם ישעי'
בהרה"ת עובדי' ע"ה שטראקס

לזכות בת שבע שתחי'
בת הרה"ת יוחנן מרזוב
וכל משפחתו

לזכות דינה בת שבע
בת מאירה אסתר

לזכות פערל רייזל
בת אהובה ברכה

לזכות הרה"ת ר' יהושע
בירקאוויץ וכל משפחתו

לע"נ רבקה אלטא
בת חנה לאה ע"ה

לע"נ הילדה היקרה עדאל שיינא
ע"ה בת הרה"ת מרדכי אליה
ילחט"א האנאווער

לזכות הרה"ת ר' אביגדור
סימאנדס וכל משפחתו

לזכות הרה"ת ר' חיים משה
וזוגתו מנוחה רחל ובניהם מנחם
מענדל ופעסיא

לע"נ ראובן אברהם
בן אלתר שלמה זלמן

לע"נ הרה"ח הרה"ת ר' שמואל
אייזיק הלוי ע"ה פאפאק
נדפס על ידי ולזכות משפחתו

לזכות ולרפו"ש עבור
חי' אלה שתחי' בת ריסא
ולזכות עמנואל בן חי' סאשה

לזכות ולרפו"ש ליסוף יצחק בן
אירים ודורי בן אורה
לזכות אשר בן רינה לזיווג
משורש נשמתו ולגאולה שלימה
של עם ישראל
בקרוב ממש

לזכות ולרפו"ש לשאול אליהו
שיחי' בן חנה רבקה שתחי'

לזכות מרת חנה מינא
בת שושנה אביבה

לע"נ הר"ר כתריאל שלום בן
הר"ר חיים יצחק ע"ה

לזכות הרה"ת ר' יונתן מיכאל
הכהן בן ריסא, וכל משפחתו
לזכות הרה"ת ר' נחמן דוב שיחי'
בן מאלע, וכל משפחתו

לע"נ יחזקאל בן יוסף חיים
ולע"נ רבקה בת יחזקאל

לע"נ ר' ראובן בן ר' יוסף
רובינשטיין ע"ה נדבת
חתנו ר' מיכל קארצאג

לזכות יהודית
ולזכות אחיותיה חי' מושקא,
זעלדא, ואחיה שרגא
פייוויש, מנחם מענדל
נדבת הורי' מרדכי אברהם
ישעיהו וזוגתו מרת אסתר שפרה
טלזנר

לזכות הרב ומשפיע שמואל לו,
שימשיך בעבודתו הקודש
מאת תלמידו שאול גנוגלי

לזכות
World Trade Copiers
ואברהם הולצברג

לזכות הת' מנחם מענדל
בן שיינא באשא

לזכות אסתר בת רחל

לזכות הילד חייל בצבאות ה'
אברהם זאב בן שיינא באשא

לזכות ר' לוי יצחק הלוי
וזוגתו מרת חנה קורניסקי
וכל יוצאי חלציהם
ולזכות 'חדר מנחם' מלבורן
אוסטרליה

נדפס באר'בות

THE **PRINT**HOUSE

538 Johnson Avenue | Brooklyn, NY 11237
t 718.628.6700 c 917.353.3588 e jobs@tphny.com w tphny.com